

TVAR

2
1998

Veřejné toalety používají při svých obchodech prostitutky, ale i přední památkáři.
Denní Telegraf

LITERÁRNÍ OBŤYDENÍK

22. ledna

14 Kč

Kam to jdeme?

Milan Valach

Uplynulo již osm let od chvíle, kdy jsme za stav české společnosti odpovědní především my sami. Kam jsme se za tu dobu dostali, jak jsme využili příležitosti, na kterou jsme tak dlouho čekali?

Osm let není kulaté datum. Ono samo jistě není důvodem k zamyšlení. Avšak je téměř jisté, že něco končí a něco nového začíná. Končí jedna etapa našeho posttotalitního vývoje, a to etapa nesená především očekáváním rychlého růstu životní úrovně, v němž nám bránil předcházející komunistický režim. Někdo by zde mohl protestovat. Není to snad přílišná redukce našich ideálů? Cožpak šlo skutečně jen o toto? Obávám se, že pokud nešlo jen o toto, tak o ně šlo především (až na prvním místě?). Nejen že naše současná praxe popírá jakékoliv ideály, dokonce i ideál spravedlnosti, ale ani většina intelektuálů neplní svůj úkol spočívající v kritickém odstupu od přítomnosti a v jejím kritickém posuzování. Spíše se zdá, jako by stále ještě vedli boj s totalitní minulostí, ať již uvnitř sebe samých, či navenek. V důsledku toho buď rezignují na svou společenskou roli, nebo se stávají nekritickými apologety přítomného dění, ať již je jakékoliv, jen když nebude komunistické.

Jen tak se mohlo stát, že ve společnosti získala značnou váhu primitivní ideologie „trhu bez přívlastků“, který údajně zařídí vše sám. Kromě jiného zařídil rozsáhlou korupci prorůstající celou společností. Oficiální odhady daňových podvodů uskutečněných jen při obchodu s lehkými topnými oleji se pohybují kolem 13 miliard korun. Fyzicky to znamená mizení a opětné objevení celých cisternových vlaků. Tak obrovský podvod prostě není možné uskutečnit bez krytí z nejvyšších státních míst.

Je pozoruhodné, že současně s touto ideologií začal u některých lidí nenápadně růst i kult osobnosti společně s netolerancí ve jménu jedině Pravdy. Co se dělo se společností, ale nebylo na první pohled patrné? Materiálních hodnot kolem nás přibývalo a o morální se nikdo příliš nestaral. Zdá se, že nyní

končí fáze, v níž se majetky rodily ze spekulací a známostí, a přichází doba, kdy budeme muset zaplatit účet za těchto osm let.

Dosavadní zanedbávání humánního a občanského rozměru demokracie by se v ní mohlo stát osudným. Máme zde již dost příznaků neblahého vývoje uvnitř naší společnosti. Osobně považuji za šokující růst fašizujících hnutí u nás provázený lhostejností a někdy snad i sympatiemi ze strany příslušných státních orgánů. Avšak nejen jejich. Není tomu tak dlouho, co v sousedním státě došlo ke skandální události, přesahující svým významem jeho hranice. Pokud jsem si všiml, nikdo na to u nás nereagoval. Pokusil jsem se na tuto varující skutečnost poukázat, ale ani v Lidových novinách, Slově či Mladé frontě dnes můj text nepřijali, aniž by publikovali jakýkoliv jiný na toto téma. Co se to vlastně stalo?

Dne 19. 4. 1997 přináší televize ve svém běžném zpravodajství informaci, které stále ještě nemohu uvěřit. Některé skupiny obyvatel na Slovensku uctily památku válečného zločince Tisa. V rámci těchto „oslav“ se rozezněly zvony katolických kostelů, kněz žehná pamětní desku a řečník z vládní strany - SNS - pronáší vzpomínkovou řeč, v níž odmítá kritiku národního hrdiny a prvního prezidenta vzášenou často v souvislosti s jakýmsi „problematickým národem“. Ano, tato slova skutečně zazněla, a to právě v souvislosti s odmítnutím obvinění válečného Slovenského státu a osobně Tisa jako jeho nejvyššího představitele z aktivní účasti na vyvražďování Židů.

Problematický národ! V první reakci má člověk chuť zvolat: A který není! Který národ není problematický? Zdá se, že neofašisté, a o ně, o nikoho jiného zde nejde, v tom mají jasno: přece ten jejich není problematický. A proč? No přece proto, že je právě jejich národem, rasově vyvoleným. Dogma o vlastní výjimečnosti - vyvolenosti stojí na počátku jako nepochybná Pravda s velkým P, o níž by i jen zapochybovat je neodpustitelný zlo-

čin. A její důsledky? Jsou nasnadě. Jestliže neofašisté vidí sami sebe tak vysoko, musí být ti druzí tak nízko, že vlastně s nimi nemají vůbec nic společného. Pak již je snadno pochopitelná jejich propaganda, která na jedné straně zpochybňuje holocaust, aby na druhé straně nenápadně naznačovala, že i kdyby plynové komory skutečně byly, o nic vlastně nejde. Vždyť byly odstraněny jen méněcenné rasy, nikoliv skuteční lidé, jako jsme my.

Jestliže jsme byli zvyklí slyšet podobné nehoráznosti spíše ze zahraničních srazů neonacistů a jim podobných, postupně se začínají tyto zvrácenosti objevovat i u nás, i když zatím jen na okraji společnosti. Nyní se nám dostává šoku, již se nenaznačuje, již se otevřeně hovoří o „problematickém národu“ a mluvčím není nikdo jiný než člen vládnoucí strany sousedního státu. A to přinejmenším za tiché spoluúčasti místní katolické církve.

Každý humanitně smýšlející člověk musí být zděšen a šokován. Špína se již nedrží jen v kanálech, ale začíná pronikat na veřejnost. Máme snad uvěřit tomu, že všechny ty hrůzy války nestačí na poučení lidstva, že dvaapadesát let po jejím skončení se máme připravovat na jakési opakování kolektivní nenávisti a kolektivního vraždění?

Zdá se, že vojenská porážka nacismu a fašismu nevedla k odstranění kořenů, z nichž vyrůstá národní a náboženská nenávisť. V dnešní Evropě opět zvedají hlavy nacionalistické, fašizující strany. Nedaleko nás, na Balkáně, byly pod záminkou národnosti a náboženské odlišnosti masakrovány tisíce lidí; nikoliv vojáků, ale úplně obyčejných, pokojně žijících lidí, kteří měli to neštěstí, že nestačili utéct, než přišli ti druzí.

Jestliže po vši hrůzně zkušenosti, kterou jsme učinili jen v tomto století, hovoří někdo o „problematickém národu“, musíme se cítit ohroženi všichni, ať již jsme Češi nebo Slováci, katolíci nebo jinak věřící. Ve svém vlastním zájmu se musíme nahlas distancovat od podobného způsobu smýšlení.

Někdy se říká: ten a ten válečný zločinec byl odsouzen neprávem, vždyť on nikoho nezabil. Skutečně ani Eichmann, ani Rudolf Hoess, velitel Osvětimi, údajně nikoho osobně nezabili. Oni to vše jen organizovali a řídili. Avšak mělo by nás varovat, že sám Eichmann necítil vůči Židům žádnou nenávisť, jak ukazuje Hannah Arendtová ve své knize Eichmann v Jeruzalémě. Pro něj bylo jen důležitější plnění rozkazů než životy lidí. V tomto kontextu se musíme ptát, jestli si můžeme dovolit lhostejnost, jestli můžeme být lhostejní, když někdo v souvislosti se vši tou hrůzou, která se stala, hovoří o „problematickém národu“.

Od té doby důvodů k rozhořčení neubýlo, jak víme na základě nedávných událostí u nás (vražda zahraničního studenta), je tomu (Pokračování na straně 4)

OBSAH:

Obsah Tvaru 1997

Poznámky k otázce regionalismu

O posledním románu D. Hodrové

Rozhovor se Zdeňkem Pešatem

Jan Štolba odpovídá

na polemiku

Krátký kurz dějin ODS (p)
tj.
poetický

V pozoruhodné antologii **Na křídlech modrého ptáka**, kterou v těchto dnech vydala Mladá fronta, se nám konečně dostává nejen politických, ale i poetických dějin naší významné politické strany. Strana si příznačně vybrala pro svou prezentaci výbor poezie belgické, aby tím veřejně deklarovala svůj kladný postoj k Bruselu a evropskému sjednocení.

Ohlíží se za sebou právem s hrdostí. Vždyť jaký obrovský díl času, celá epocha uplynula od chvíle, kterou předznamenal symbolické „*holé ruce, osamělé ruce*“ (str. 22) našich studentů. Od těch dob se všechno změnilo, nyní „*poprvé / v dějinách světa je / krásněji než jinde. Děti jsou veselejší, než si kdo dovede představit*“ (str. 70). Denodenně si teď po letech můžeme také s hrdostí a štěstím říkat, že „*dnes večer je v hospodách plno smíchu*“ (str. 232).

Kniha je podle očekávání silně osobně podbarvena a nezastírá ani zřetelný kritický postoj k Hradu („*Vy jste tam nebyli, když po vydatné žranici prezident vzal do ruky papír*“, str. 42). Což je konečně přirozené, vždyť autoritou je tu jiná osobnost, ta jediná, která o sobě může plným právem říci: „*Já jsem pro tuto slavnost narozen*“ (str. 98). Je proto uctívána s oddaností přímo bezmeznou („*Viděl jsem tě, otče, jak si pomalu vykračuješ, jak si nůžkami přistřihuješ světýlky knír*“, str. 42). Také o ostatních předácích strany tu padne dobré slovo, zvláště je třeba ocenit - a hovoří to ve prospěch aktuálnosti publikace - že i zbrusu nová místopředsedkyně se dočká výstižné zmínky: „*Podobala se svému otci. / Jednou o ní kdosi řekl: Jako by otci z oka vypadla*“ (str. 222). Kniha nás přímo vtahuje do mocného proudu stranického žití, které doslova ohlušuje naše smysly, ať již mohutnými rytmy chorálu („*My jsme ti ptáci*“, str. 108) nebo antickou strohostí jednoznačných, rázných hesel („*Prohra vítězi*“, str. 87).

Také některé další parlamentní strany se dočkají podobné příručky. V nejbližších dnech se objeví na našem knižním trhu almanach severoamerické lyriky Na kopýtkách jednorozce, sborník veršů skandinávských básníků Na trnech růže, breviář moderní španělské venkovské poezie Klidná síla a antologie ruské revoluční poemy Pod palbou Aurory. Jenom republikáni vsadili na domácí kartu a chtějí se čtenářům představit výběrem Sládkových básní U křišťálové studánky. **ld**

Pět odpovědí ----- Zuzany Ježkové

Česká kniha v literatuře přesyceném světě

Divadelní a literární agentura Aura-Pont vznikla v září 1990, aby se v krátké době stala jednou z hlavních autorskoprávních agentur u nás. Zastupuje české autory v tuzemsku i cizině; s ředitelkou Aura-Pontu Zuzanou Ježkovou jsme si povídali hlavně o tom, jak se knihy a hry českých autorů dostávají za hranice.

1. Jak se z vašeho pohledu jeví dnešní pozice české literatury v zahraničí? Jinými slovy, kteří čeští autoři a v jakém počtu v cizině vycházejí?

Mohu samozřejmě mluvit jen za těch zhruba sto dvacet autorů - spisovatelů a dramatiků - které naše agentura zastupuje. Jejich jádro tvoří řada předních autorů někdejšího disentu, jako je třeba Václav Havel, Josef Topol nebo Zdeněk Urbánek, k nimž se postupně přidaly desítky zejména mladších autorů - ale zastupujeme i práva dnes už nežijících velikánů české literatury, jako byli Jaroslav Durych, Egon Hostovský, Ferdinand Peroutka, Vladimír Neff, František Langer, Vladimír Holan nebo Jan Skácel.

Nedá se tedy říci, že máme přehled o všem, co českým autorům v zahraničí vychází, sledujeme však jejich podstatnou část. Na základě této znalosti musím říci, že množství překladů českých autorů v zahraničí dlouhodobě klesá. Zvláště špatný byl minulý rok: nebyl Václava Havla, jemuž v zahraničí vyšly v pěti různých vydáních výběry z jeho projevů plus španělská reedice Dopisů Olze, podařilo se přes naši agenturu prodat už jen dva tituly autorů, jež zastupujeme - a sice Svěrákovu knižní verzi scénáře k filmu Kolja, která vyšla v Anglii a Japonsku, a maďarský překlad Indiánského běhu od Terezy Boučkové.

2. Dá se z toho usuzovat, jaké je povědomí o české literatuře ve světě?

Ministerstvo kultury České republiky dává v oblasti knižní kultury určitým projektům možnost získat státní finanční příspěvek. Také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR poskytuje státní finanční podporu, ale pouze na některé vydavatelské počiny v oblasti učebních textů. Přesněji řečeno: učebnic pro základní školu se to netýká.

Loňský ročník soutěže Nejkrásnější české knihy ukázal, že dnešní učebnice jsou po stránce grafické a výtvarné i po stránce knižního zpracování na velmi nízké úrovni.

Podle našich indicií velmi slabé. Většina literárních agentů například ve Spojených státech vám rovnou řekne, že vydat tam knihu českého autora nemá smysl. Jakousi šanci máte, pokud nabídnete rovnou anglický překlad, ale i pak platí, že prorazit bariéru americké hrdoosti na vlastní kulturu lze jen prostřednictvím menších, specializovaných nakladatelství - a bez honoráře. V podstatě jedinou výjimkou z tohoto pravidla představuje Václav Havel. Vydat jeho projev je pro každého západního nakladatele nadále čest. V divadelní oblasti je situace o něco lepší než u knih - například v Rakousku by chtěli něco nového od Karla Steigerwalda, ale musíme jim zatím odpovídat, že nic nového nenapsal. Venku se slušně hraji i Arnošt Goldflam, Daniela Fischeroová, Pavel Landovský nebo už zmíněný Václav Havel, jehož aktovky patří trvale k oblíbenému repertoáru různých amatérských a studentských divadel na Západě.

3. Liší se váš servis v něčem od služeb, které poskytují ostatní agentury, jako je na jedné straně klasická Dilia a na druhé síť miniagentur, zaměřených často jediného - a ovšem schopného - člověka?

Snažíme se přirozeně profilovat spolehlivost svých služeb. Prozatím si zakládáme na tom, že „své“ autory nemusíme o zastupování uhánět, ale že k nám chodí sami - a vysvětlujeme si to tím, že se snažíme chovat maximálně spolehlivě. V agenturní oblasti jdou bohužel kulturní zájmy tak trochu stranou: autor nás vyhledává, neboť věří, že mu vyděláme peníze. Dáváme si záležet na tom, abychom všechny platby odváděli včas - tj. ve smluvně dohodnutých šestiměsíčních intervalech, nebo podle dohody i častěji. Počet autorů, které zastupujeme, nepřevyšující příliš stovku, nám také dovo-

luje vyhybat se při práci s nimi anonymitě - věnujeme se jim „rodinně“.

4. Používáte nějaké zvláštní způsoby agentáže?

V celém světě převažuje starý osvědčený postup: titul, který považujeme za vhodný k překladu, přečteme a vyhotovíme nabídkový dopis, který spolu s výtiskem knihy rozešleme nakladatelům, kteří podle našich informací připadají v úvahu. Pak už jen hlídáme ohlasy, snažíme se vyjednat co nejvýhodnější honorář atd. V divadelní oblasti se snažíme podpořit autorskou „nabídku“ tím, že se podílíme na pořádání soutěže o Cenu Nadace Alfréda Radoka (nedávno proběhla uzávěrka zatím posledního, šestého ročníku). Ze zhruba čtyřiceti původních her, které jsou do soutěže každoročně přihlášeny, čteme zhruba prvních deset, které se pak snažíme uplatnit, například v našem občasníku Listy z Aura-Pontu, který zasíláme do jednotlivých českých divadel.

5. Existuje tedy v zahraničí nějaké ucelenější povědomí o soudobé české literatuře, nebo ne?

Myslím, že ne, ale že na tom konečně tolik nezáleží. Dřív, dokud byl svět rozdělený na Východ a Západ, bylo vydání každé české knižky na Západě událostí - mimo jiné i proto, že bylo ve srovnání s tuzemskými honoráři nesmírně finančně atraktivní. Když porovnáme dnešní tuzemské náklady knih s náklady jejich překladů v zahraničí, vyjde mi z toho, že honorářový rozdíl dnes už většinou nijak podstatný není. A toto setření hranice možná souvisí i s tím, že česká literatura ve světě nijak mimořádně „nejde“. Proč by měla jít? Knižní svět všude na světě je zahlcen, každá země si de facto vystačí s vlastní literární produkcí. Knižka českého autora dnes zaujme spíš než svým „češtvím“, tedy specifickými reáliemi atd., tím, že upozorní na nějaký obecný lidský problém. A pak už nebude ani tak „česká“, ale bude to tím víc literaturou.

Ptal se PAVEL KOSATÍK

Tak s učebnicemi?

nezbývá než hledat řešení. Přesněji řečeno věřit, že komise na Ministerstvu kultury při udělování příspěvků pečlivě zvažuje význam každé navržené publikace a že v případě titulů, jako jsou třeba čítanky, je nebude posuzovat výlučně jen jako učebnice. Copak kniha, která nese podtitul třeba „Výbor z krásné literatury české i světové pro děti a mládež“, nezaslouží podporu jak vzdělání, tak kultury? Nebo by dnes někoho napadlo řídit například Čelakovského nebo Macharovu čítanku mezi učebnicemi?

-naf-

SLOVENSKÉ DROBNICE (2 3)

Medzinárodný týždeň tanca v rámci svojho programu ponúkol na scéne Laterny Magiky vystúpenie Bratislavského divadla tanca, ktoré v choreografii Jána Ďurovčika predstavilo divákovi dva balety Igora Stravinského: Svadby a Vtáka Ohniváka. Súbor pozostáva z desiatich tanečníkov, šiestich žien a štyroch mužov, a je vlastne jediný slovenský profesionálny súbor, ktorý sa venuje modernému tanču. Ján Ďurovčík, ktorý je umeleckým šéfom divadla, choreografom a režisérom predstavenia, v Prahe nedávno pripravil choreografiu pre Fausta a Margarétu v Štátnej opere. Druhého vedúcou osobnosťou súboru je Robert Meško, ktorý je jeho manažerom a výkonným riaditeľom. Študoval v New Yorku a od deväťdesiatich rokov pôsobí v Bratislave. Práve z jeho nápadu, aby najtalentovanejší mladí umelci necítili potrebu budovať svoju kariéru v Bruseli, Frankfurtu a vo Viedni a mali možnosť v Bratislave pôsobiť v tanečnom divadle, ktoré by ich rovnako inšpirovalo, vznikol tento nešťastný súbor. Svadby boli po choreografickej stránke dobre odvedené predstavenie klasického inscenovania moderny. Niečo podobné sme zvykli poznávať z choreografií Pavla Šmoka. Vtáka Ohnivák bol choreograficky nápaditý, hýril vtípom a nadsádzkou. Podobnosť zabudneného rustikálneho životného štýlu, kontrast medzi starým a novým podčiarkli aj kostýmy, najmä galoše tanečníkov. Publikum predstavenie vrelo prijalo.

K významnému životnému jubileu historika Viléma Prečana vydal Ústav pro soudobé dějiny zborník Acta contemporanea, na ktorom sa podieľalo dvadsať deväť autorov

V žiadnom prípade se nedá říci, že by jako celek svou podobou mohly žáky kultivovat a esteticky na ně působit. Mnozí nakladatelé tyto ambice na první pohled ani nemají. Ale co ti ostatní?

Jestliže se nakladatel rozhodne vydat dobře upravenou učebnicí, dostává se do podobné situace jako nakladatel krásné literatury. I když má přece jen určitý odběr „zaručný“, nemůže si prodejně cenu upravovat podle výrobních nákladů, protože prodávat učebnice za 150 či 200 Kč není možné. A tak mu

Dušan Kováč v štúdiu „Evakuácia slovenských Nemcov v záverečnej fáze druhej svetovej vojny“ opisuje koniec tejto skoro 130 tisícovej národnostnej menšiny na Slovensku. Mimo odbornú verejnosť je málo známe, že ešte pred koncom vojny museli slovenskí Nemci z veľkej väčšiny a mnohí napriek svojej vôli z rozhodnutia nacistických orgánov pred frontom zo Slovenska odísť. Lubomír Lipták svoju štúdiu nazval „Rok 1918 a rekonštrukcia historickej pamäti v mestách na Slovensku.“ V českej a slovenskej historiografii dosiaľ chýbajú spracovania takýchto tém, väčšinou je pozornosť venovaná politickým, hospodárskym či kultúrnym dejinám. Lipták ukazuje, ako sa štátoprávne, politické a národné zmeny dotkli takých prvkov a symbolov, ako sú štátny znak, hymna, zástava, štátne a národné farby, pečate, názvy obcí a miest, ulíc, budov, inštitúcií, štátnych sviatkov, pomníkov a pamätných miest. Venuje pozornosť premenovávaniam ulíc, odstraňovaniu starých a budovaniu nových pomníkov. Je až zábavné čítať, ako nové mestské zastupiteľstvá novou interpretáciou vytvorili z mestských, prouhersky zameraných dejín príbehy proslovenské.

Okrem týchto štúdií zborník uvádza priateľská zdravica Františka Mikloška, oceňujúca význam Prečanovho Československého dokumentačného strediska v Scheinfelde v minulosti a dnes.

Čitateľovi môžem odporučiť aj ďalšie zaujímavé štúdie, ktoré Acta contemporanea obsahujú.

VOJTECH ČELKO

Dvakrát z plzeňského divadelního festivalu

Po tom, co jsem měla příležitost zhlédnout na letošním avignonském festivalu inscenaci Pokoj v hostinci města N. podle Gogolových Mrtvých duší v režii Valerie Fokina, čekala jsem další divadelní lahůdku - Fokinovu inscenaci Kafkovy Proměny, uváděnou na plzeňském festivalu Divadlo 97. Valerij Fokin je jeden z předních režisérů střední generace; dnes působí v moskevském Mejercholdově tvůrčím centru, kde Proměny nastudoval ve spolupráci s Konstantinem Rajkinem, synem proslulého herce a režiséra Arkadije Rajkina.

Prostor plzeňského Domu dětí a mládeže, speciálně upravený pro šedesát diváků obklopujících scénu ze tří stran, umožňoval sledovat z bezprostřední blízkosti domácnost Samsových oddělenou průsvitnou oponou, i Řehořův pokojík, který se později propadl kamsi do sklepa - služebná Samsových tam chodila pro uhlí a hůlku opovrhlivě postřikovala bývalému člověku Řehoři Samsovi jidlovou.

Konstantin Rajkin předvedl mistrovskou „hmyzí“ studii, pohyboval prsty jako pavoučímí nožkami, oči měl vyboulené jako pavouk a těžce vyrážel slova a jakési neartikulované zvuky. Marně se pokoušel vzpřímit, nebyl schopen vstát a bezmocně sebou házel ze strany na stranu. Tento obdivuhodný výkon dominoval celému představení - ale zážrak, kdy jsou diváci vlákáni do atmosféry příběhu, se na rozdíl od gogolovské inscenace nekonal. V Kafkově novele obľudnosť vyrůstá z všednosti. Ve Fokinově pojetí (režisér byl zároveň spoluautorem dramaturgie) se postupně odkrývá krutost, jakou svět projevuje vůči jinakosti, i mučivá osamělost - ale jsou spíš vyjádřeny postupy gogolovskými (mám na mysli panoptikálnost Řehořových protihráčů) než kafkovskými (konkrétnost).

•••

Litevský režisér Eimuntas Nekrošjus byl společně s Anatolijem Vasiljevem a Robertem Wilsonem loni v italské Taormině vyhlášen nejlepším režisérem roku. Už v 80. letech, kdy vznikaly jeho první inscenace, za Nekrošjusem do Vilniusu začali jezdit divadelní kritici ze všech koutů bývalého Sovětského svazu a později i z ciziny. Vilniuské Divadlo mladých diváků, kde režisér působil, se stalo pojmem. Po inscenaci Strýčka Váni, která upoutala zcela netradičním pročtením Čechovova textu a nahradila popisnost metaforičností, se režisér na pět let odmlčel. Přerušil práci na inscenaci Krále Leara, uvedl Gogolův Nos a Puškinovy Malé tragédie, které jsme měli možnost vidět na plzeňském festivalu před dvěma lety. Po Čechovových Třech sestřích Nekrošjus nastudoval Hamleta.

V Hamletovi režisér zúročil zkušenosti ze studia Krále Leara. Pojal Shakespearovo drama jako rustikální „rodinnou tragédii“. Jednou se v rozhovoru přiznal, že jeho nejsilnějším inspiračním zdrojem jsou vesnické rituály a tradice - on sám pochází z vesnice a dává přednost pobytu na venkově před městem. Ve své inscenaci využil dvou živlů, bez kterých se vesničané neobejdou - ohně a vody. Například ve scéně, kde se Hamlet setkává s duchem svého otce, vzplane po odchodu ducha křeslo, na kterém seděl, strážci na hradbách se halí do těžkých kožichů, foukají si na ruce a berou do rukou hrudky ledu - led mrazí, herci nezastírají fyzické pocity, naopak je vsugerují divákům... V jiné scéně Oféliin otec nutí dceru, aby si po schůzce s Hamletem máčela nohy v horké vodě, až křičí bolestí - tak si kdysi venkovské ženy pomáhaly proti nežádoucímu otěhotnění. Nekrošjus neuplývá jen na výkladu textu, ale dokonce sahá k textovým změnám - v závěru inscenace chybí „přestání“ Gertrudy a jejího manžela; oba, bosí a v kožších, se kutálejí po zemi ve zblázněném milostném objetí. Hamleta nakonec oplakává otcův duch a celá tato scéna připomíná vesnický pohřební rituál s výstupy plaček. Můžeme se ptát, zda režisér má právo na takovou licenci. Na jeho obhajobu je nutné uvést, že zmíněná scéna nevybočuje z koncepce představení, ale dotváří tuto „rodinnou“ tragédii.

Nekrošjus nastudoval hru s minimálním desetičlenným týmem (každý herec hraje několik rolí, například královna Gertruda vystupuje i jako jeden z potulných herců, kteří přicházejí na Elsinor).

Inscenace Hamleta byla podle mého názoru vrcholem letošního plzeňského festivalu Divadlo 97.

ALENA MORÁVKOVÁ

Literární tradice a region – fikce, nebo skutečnost?

Jiří Svoboda

Isem si vědom, že samotné slovo region může v lidech vyvolávat nejrůznější asociace a že jsou mu také často přikládány nejrůznější významy. Nežřídka se můžeme setkat s tím, že pojmy region a regionalismus jsou chápány spíše v záporném smyslu a používány jako označení pro něco okrajového, jako jev, který se ocitl kdesi na okraji dění, ať v kultuře, literatuře nebo ve vědě.

Je však třeba si uvědomit, že region je pojem s konkrétním obsahem, že je to realita, že takto označujeme konkrétní místo nebo prostor, že region jako takový vymezujeme vůči nějakému většímu celku. V této souvislosti je pak řeč o centru a jeho okraji (periferii). Přistoupíme-li na toto určení, bezděčně přijímáme určitý hodnotový systém. Zatímco tvorba hodnot (v literatuře jde zpravidla o díla reprezentující její hlavní vývojové proudy) je nejčastěji spojována s centrem, počítá se jaksí dopředu a neprávem, že na jeho okraji vzniká něco druhořadého. Takové hledisko vede k tomu, že nadřazujeme jednu hodnotu nad druhou, aniž bychom obě důkladně poznali, a při hodnocení díla se řídíme podle vnějších kritérií, zkoumáme spíše jeho recepce než dílo samotné.

Nelze nevidět, že v minulosti jsme byli svědky toho, jak se literární život v regionu uzavíral před celonárodním děním, protože neměl dost sil, aby se prosadil do širšího povědomí. Je nutné říci, že literární tradice v regionu může mít také rozpornou úlohu: pokud se kladá na opravdovém tvůrčím úsilí, není třeba o ní pochybovat, pokud však rezignuje na skutečnou tvorbu, ocitá se v nebezpečí nekritické tolerance, bez schopnosti určení konkrétních hodnot. Taková situace literatury v regionu ohrožuje nejvíce, protože ji vzdaluje od kontextu celonárodní literatury a vytlačuje na periferii jejího dění. To má

však další důsledky: posiluje se úloha centra jako jediného skutečně tvůrčího místa.

Toto zvláštní postavení regionu nevzniklo u nás náhodně, je do značné míry podmíněno naším národním vývojem. Naše kulturní dění bylo od samotného počátku národního obrození poznamenáno zápasem o zachování národní existence. Mobilizace národních sil vytvářela tak předpoklady k vzniku našich prvních kulturních center. Z těchto snah přirozeně vynikla Praha jako dominantní kulturní centrum, její úloha byla klíčová takřka ve všech oblastech našeho života; snaha obrozenců uchovat národní identitu takovou situací přímo vyvolala. Postupem času se však začala profilovat u nás i další centra, dokonce můžeme říci, že pokročilejší stadium našeho národního vývoje si vznik těchto center vynutilo. Nebylo náhodné, že začala vznikat nová centra tam, kde byly dány předpoklady nejen současným stavem národních věcí, ale také tam, kde byla opora v tradici vytvářené v předchozích letech. Na Moravě v průběhu 19. stol. se stalo takovým centrem Brno, brzy se začala profilovat jako vzdělanostní a kulturní centrum Olomouc, v dalších letech Opava, později Ostrava. Ukazuje se však, že nelze při podrobnějším zkoumání pominout formování menších center, např. v 2. pol. 19. stol. představuje ve Slezsku specifické kulturní i politické centrum Těšín. V jiné části regionu sehrál úlohu malého centra Nový Jičín, Valašské Meziříčí aj. Zde všude vznikaly aktivity, které pro utváření celkového obrazu Slezska a severní Moravy měly svůj význam.

Region není něco, co by mohlo být uměle dosaženo zevnějška, jeho existence je doložitelná konkrétními historickými fakty, a to nejen v kultuře a umění, ale také ve školství, v ekonomice, politice a jinde. Musíme ho chápat jako pojmenování konkrétní oblasti, která se projevuje množstvím nejrůznějších činností. Aktivita lidí byla vždy spojována s konkrétním místem: vznik měst byl například dán koncentrací sil, které směřovaly vždy ke konkrétnímu cíli - byla základem rozvoje života nejbližšího okolí a vedla ke vzniku škol a následně k vytváření kulturních a vědeckých institucí. Tvořivost je přirozený lidský fenomén, jeho podstata je duchovní povahy, a ta směřuje ke kultivaci člověka, k rozvoji náboženského života, dává nový rozměr jeho existenci, protože vedle hmotných potřeb vytváří také hodnoty duchovní. Tvořivost tedy souvisí s člověkem a je pro ni typické, že je nenasytná, že proniká do svého okolí, rozvíjí se v konkrétním čase a na konkrétním místě. Tvořivost je posedlá touhou

po původních hodnotách, čerpá z podnětů svého okolí, a snaží se tak povyšovat jeho úroveň, je v ní zdravá soutěživost, protože jen v konfrontaci s jinými hodnotami si může ověřit vlastní hodnoty. Realizace takové ctižádosti je závislá nejen na intelektuální síle lidí, kteří ji reprezentují, ale také na prostoru, který má k dispozici. Tam, kde je iniciativa nějak omezoována, kde tvořivost vyvěrající z určitého místa je podřizována cizí vůli, tam se nutně zužuje prostor tvůrčí svobody a dochází k unifikaci, která pestrý obraz života proměňuje ve šed a jednotvárnost a v konečném důsledku vede ke stagnaci. Tvořivost je náročná nejen na jednotlivce, ale i na celou společnost, dává však člověku bohatství hodnot, naplňuje jeho život bohatým děním někdy i za cenu nemalého rizika.

Regiony už svou prostou existencí vytvářejí elementární předpoklady pro takovou pluralitu. To samozřejmě neznamená, že bychom vylučovali existenci větších celků, region nemůže existovat bez vzech na širší kontext. Literatura v regionu vždy byla součástí literatury celonárodní, kulturní a vědecký život v regionech se odvíjí ve vztahu k centru, současně však hledá i protiváhu k němu. Nejde o žádné jiné rozdíly, nejde o nic jiného než o konfrontaci hodnot. Bylo by nedobré, kdybychom zapomínali, že při vši autentičnosti jsme součástí jednoho celku, s kterým jsme osudově spojeni. Literární tradice v regionu může existovat, jen pokud je organickou součástí celonárodní literatury. Její vazba na region vypovídá o inspiračních zdrojích, z nichž vzniká a dále se vyvíjí. Bezruč by nikdy nebyl básníkem takového uměleckého významu, kdyby nedokázal ve své poezii zrcadlit jedinečnou a neopakovatelnou podobu svého kraje a kdyby právě v něm nerozpoznal zápas člověka o samu podstatu svého bytí. Fenoménu kraje je také podstatný v tvorbě Janáčkově, je důležitý i tam, kde tento skladatel volil obecně lidské téma. Je fascinující, jak právě Janáček se dokáže obohacovat jako tvůrce o prvky slovancké a jak dále je umocňuje o prožitky získané v důvěrném styku s rodným krajem.

Literární tradice ve Slezsku a na severní Moravě neměla na různých ustlání, byla stále nucena překonávat nepříznivé okolnosti: hledat místo ve složitých historických proměnách, čelit obtížným sociálním podmínkám, národnostním i náboženským konfliktům. Slezsko se sice nejednou ocitlo na okraji zájmů těch, co měli moc, přesto však prohry v našich dějinách se do jeho života citelně vepisovaly a důsledky těchto skutečností se projevovaly po celá staletí a byly patrné do

nedávné minulosti. Literární tradice v tomto regionu vypovídá o její houževnatosti, o složitě konfrontaci několika národních kultur: české a polské nebo německé a české, stejně jako o prolínání několika náboženských tradic: křesťanské a židovské, katolické a evangelické. Zdůrazňujeme-li význam této tradice, neznamená to, že bychom se do ní nekriticky zahleděli, jsme pouze přitahováni jejím obsahem, je pro nás tématem, které chceme nově vyložit a vyrovnat se s ním. Vždyť tím, že ji poznáváme, pronikáme sami k sobě. Není to náhoda, že člověk naší doby pocituje naléhavě potřebu vlastní identity. Víme, že ve Spojených státech se prosazuje snaha nacházet rodové kořeny u těch, kteří do této země přišli z nejrůznějších míst na světě. Skutečně platí, že pronikat k základům vlastní tradice znamená objasňovat smysl i podstatu své existence. A to rozhodně není málo.

Je mnohem cennější, než si myslíme, uvědomit si, odkud jsme vyšli, co bylo na počátku naší cesty. A literatura je jeden ze způsobů sebereflexe, který umožňuje vracet se k tzv. počátkům. Proto dnes tolik přemýšlíme o postavení literatury v současné době. Charakteristickým jevem našeho světa je rozpad dosud platných norem, jde o proces dramatické proměny, jemuž se literatura nemůže vyhnout. Právě v ní se objevují již první symptomy konfliktů, které budou zasahovat do života příštích generací. Nedávno se takřka přes nos rozpadl hodnotový systém, který určoval v mnoha směrech způsob našeho života. A my k svému překvapení zjišťujeme, že můžeme bez něho docela dobře žít; jsme svědky procesu osvobození člověka z pout, která mu v předchozích letech nasazovala ideologie. V tomto proměnlivém světě nabývá literární tradice na zvláštním významu, protože je nositelkou kontinuity, protože potvrzuje platnost některých morálních tradic, přesněji znovu je pro nás objevuje. V této souvislosti dostávají nový obsah i takové pojmy, jako je domov, rodová tradice, sepětí s konkrétní krajinou apod.

Region nemůžeme dnes chápat jako uzavřený svět, který nás má ochraňovat před vnějšími vlivy, ale naopak je pro nás místem, z něhož se chystáme vyjít do světa, odtud vykračujeme a světu se otevíráme. Jde především o to, abychom vstupovali do světa uvědoměle a neztráceli v něm vlastní tvář. Literatura nám má v tomto úsilí pomáhat: v jejím vidění světa by se měl naplno otevřít prostor tvůrčí svobody, měla by člověka zbavit závislosti na tezi do nedávna mu tolik nucované, že svoboda je poznána nutnost. Od domnělých jistot založených na tzv. zákonitě nut-

Několik poznámek k otázce regionalismu

Hana Housková

Národ představuje jisté společenství a jistou sjednocenost, ale čím vyšší je jeho kultura, tím větší je nejenom jeho unifikace, nýbrž i rozrůzněnost. Vývoj společnosti v oblasti kulturní, sociální atd. jde stále k většímu sjednocování celku při pokračujícím rozrůžňování částí. Znáť národ znamená znát všechny jeho složky a prvky. Protože nemůže být regionalismus historickou modifikací zeslabeného nacionalismu, nemůže a nesmí nikdy znamenat útok na národní jednotu ani obnovu někdejších provinciálních částí či vznik nových. Dnešní definice regionalismu je odlišná od pojetí romantického historismu, kdy byla spojována se svérázem, národopisem, svojskostí apod. Kraj je určitá jednota zeměpisná, hospodářská, administrativní, sociální apod., která prožívá speciální proces civilizační, má hmotnou i duchovní tradici, podléhá změnám vnějším i vnitřním.

Na krajinou kulturu čili kulturní regionalismus se při organizaci regionálních programů často zapomínalo nebo se v nejlepším případě ztotožňovalo ve smyslu bývalého pojetí už s připomínáním národopisem, svérázem. Každý kraj má své typické kulturní problémy i poměry, ať již se jedná o kulturu

uměleckou, náboženskou, mravní, každý kraj má své zvláštnosti jazykové, zvykoslovné, charakterové i názor filozofický atd. Smyslem našeho regionalismu z přelomu 19. a 20. století bylo pokračování v českém kulturním usilování, jak se rozvinulo již v době obrozenecké, ve většině případů vybavit národ tak, aby odolal germanizačnímu náporu. Teprve v období první republiky se typickým znakem regionalismu stává úsilí po intenzivním a racionálním hospodaření s národními statky. Regionalismus se tím stává téměř vědomě reakcí na krajový historismus a vyžaduje zintenzivnění národní tvorby všemi směry. Proti nivelizujícímu centralismu a nehybnému provincialismu posledních čtyřiceti let žádá dnešní forma regionalismu aktivitu, již by stoupla hospodářská morálka, vědomí osobní zodpovědnosti, důsledně byla prováděna politická demokracie atd.

Je samozřejmě, že úspěch regionalismu, jakkoli prakticky orientovaného, je podmíněn stavem krajové kultury. Proto je třeba, aby se regionální pracovníci starali o kulturní tvorbu domáci, již si zabezpečuje prostředek ke kulturní obrodě kraje. Neboť především kultura vyrostlá z kraje má možnost co neširšího ohlasu ve svém domově a tvoření kulturních hodnot z kultury kraje předpokládá mnohem kritičtější postup než přijímání kultury odjinud. Důraz je položen na hlediska kritická, poněvadž v kulturním programu regionalismu nemůže jít o pouhé pěstování krajinské originality, natož soběstačnosti. V úsilí o krajinou osvětu se musí každý region mít na pozoru zejména před nezdravými jevy z nejbližšího okolí. Maloměstský nezáměr, nekritický lokální patriotismus, separatistický provincialismus i bezvýhradně horování pro vše, co přichází z centra, jsou nejobvyklejšími znaky nezdravých poměrů. Kulturní regiona-

lismus musí proto obrodit krajinou kritičností, udržet regionální osvětu na výši celonárodní, uzpůsobovat cizí kulturní vymoženosti domácím poměrům i rozměrům, spravedlivě prostorově rozdělit práci.

Řekněme si teď několik slov k regionalismu literárnímu. Literatura odráží vývoj ve všech historických údobích, se všemi vítězi, omyly a retardacemi v onom zápase o překonávání minulého a uskutečňování budoucího, je odrazem společenského vědomí a zároveň pomáhá toto vědomí dotvářet. V dobré knize je vždy určitým způsobem přítomna doba, v níž byla napsána, a zároveň je poselstvem pro čtenáře, který bude žít v jiné době a v jiné společnosti - jak jinak si totiž vysvětlit, proč jsou dodnes živá díla Shakespeara, Tolstého, Němcové? Literární věda směřuje ke komplexnosti, neboť prostředkovává literaturu v širokých souvislostech: nepřibližuje pouze určité literární dílo, ale seznamuje nás i s jeho tvůrcem a dobou, kdy vzniklo, s prostředím, v němž autor žil a tvořil. Dozvídáme se o impulzech, které vedly k napsání toho kterého díla, o jeho specifčnosti i společenském zařazení, o jeho ohlasu a působení v době vzniku i o jeho životnosti ve změnách společenských poměrech. Přitom však musíme pamatovat na to, že literatura vyjadřuje skutečnost vlastními prostředky, že vznik literárního díla je svébytným uměleckým procesem, který se řídí určitými zákonitostmi. Slovesná kultura má objektivní návaznost na kulturu v její celistvosti, přitom však žije i vlastním subjektivním životem a řídí se vlastními pravidly, která jsou pro literaturu jako svébytnou uměleckou tvorbu typická.

Také by bylo chybné chápat slovesnou kulturu určité oblasti jako samostatný a uzavřený celek, bez vztahu k literatuře národní,

jakož i prezentovat určitého autora a jeho tvorbu pouze ve vztahu k oné oblasti. Tím bychom celou problematiku nutně zužovali, autora i jeho dílo vytrhali z kontextu národní literatury a zcela pominuli onen vztah mezi obecným a zvláštním, mezi celkem a částí: že totiž národní kultura není mechanickým součtem krajových kulturních center a okruhů, ale že je to vztah nepřetržitě vzájemnosti, kde národní nemůže existovat bez regionálního a naopak. Regionální tradice jsou východiskem a inspiračním zdrojem národní kultury, současně se však v tomto širokém kontextu přetvářejí, nabývají širšího ideového smyslu v duchu společenského uplatnění a jsou celým kulturním procesem a jeho integračními tendencemi zpětně ovlivňovány. Je samozřejmě, že v různých dobách bývá stupeň regionální a celospolečenské souvztáženosti různý: závisí to na závažnosti onoho kulturního impulsu, proudu či hnutí a na jeho společenské angažovanosti.

V otázce literárního regionalismu je nutné zabývat se především problémy sociální estetiky. Umělecký centralismus je přitažlivý i narušující, sblíží a připodobňuje umělce, využitkovává a banalizuje talenty. Bohužel ani současná literární kritika se nesnaží změnit stav této centralizující tendence. Je ovšem mnohem snadnější ocenit a zařadit opravdovou uměleckou individualitu než zachytit a vysvětlit zákonitosti a projevy regionální produkce. Kritika stále ještě přezírá, že je třeba i pro tuto oblast stanovit estetická kritéria: teprve v poslední době se u celonárodní kritiky objevuje vědomí, že nejenom určuje a soudí duchovní život centra, ale že svým úsudkem formuje i život v provincii. Toto vědomí zodpovědnosti za výchovu uměleckého nazírání a vnímání je třeba brát co nejvážněji, protože provincie je spíše nakloněna

nosti bychom měli směřovat k vlastní volbě. Podle Kanta právě umění by mělo vést člověka k tomu, aby hledal vlastní smysl pro krásu, aby jeho aktivita vycházela z jeho nitra a on se stal skutečným centrem tvořivého dění. Moderní společnost potřebuje literární tradici, která by vycházela ze zdrojů konkrétního místa, byla však také součástí centra, s nímž by vedla tvůrčí dialog. Má-li mít region smysl, musí si časem vybudovat vlastní kulturní centrum a být tvůrcem hodnot ve všech základních oblastech současného života. Ostrava, abychom se vrátili k výchozímu tématu, jako regionální centrum musí ke své podobě průmyslového města hledat svoji duši jako integrující prvek pro mnohostranný život v regionu, který by vytvářel protiváhu její převládající orientace na hmotné stránky života. Prozatím je tady literární tradice slabá, často v pozadí jiných kulturních aktivit (divadla, hudby, výtvarného umění). Kulturnímu životu vůbec zde citelně schází pluralita názorů a činů. Jako nutnost se jeví vytvoření funkční sítě vztahů, která by pronikala do všech oblastí regionu a kultivovala ho. Částečně tuto úlohu plní ostravské vzdělanostní centrum, avšak právě zde se nemůže omezit jen na činnost v rámci Slezska a severní Moravy; má-li být region skutečností a ne pouze fikcí, musí se prosadit v celém národním kontextu. Úloha těch, co žijí a tvoří v regionu, je konkrétní: vnímat kulturu a její tradice jako dějinný odkaz, vyrovnávat se s ním a rozvíjet ho, tzn. uchovávat hodnoty vytvořené a objevovat nové, iniciovat vývoj. Nepodřizovat se levnému vkusu ze dne na den, ale hledat cestu k autentickému vnímání světa: usilovat o řád, který by nebyl v rozporu s tvůrčí svobodou. Jedno tady podmiňuje druhé: uchování kulturních hodnot je podmínkou dalšího vývoje. Harmonický vztah mezi těmito složkami vytváří předpoklady pro vznik skutečného centra, je zárukou přirozené tvořivosti ve všech oblastech lidského dění, nejen v literatuře. Hezky to řekl Karel Čapek: „Jsou dvě síly, úchovná a iniciativní; uvnitř kultury obě jsou nutné, obě skladebné a vysoce pozitivní.“ Být iniciativní znamená nespokojit se s tím, co bylo vytvořeno, neméně podstatné je však vytvořené hodnoty uchovávat. Každý takový čin, iniciativní i úchovný, je pro existenci regionu nezbytný, protože jen tradice vytvořených hodnot potvrzuje jeho existenci a přesvědčuje nás o tom, že není fikcí, ale realitou.

(Příspěvek byl vytvořen v rámci projektu s názvem Ústav pro regionální studia zaměřený na interetnický aspekt se zřetelem k literatuře, folkloristice a kultuře ve Slezsku a na Ostravsku.)

k nápodobě a nekritickému obdivu než k novému přezkoumání. Regiony ale mají v jádře i zdravý instinkt, který prohlédne každý umělecký úskok, epigonství nebo upřílišněné estétství. Statistika venkovských knihoven nejlépe poučují o proměnlivé velikosti některých autorů a děl a mnohé aktuálně rozjištěné poměry v literárním životě velkoměsta právem nenajdou na venkově vůbec odezvy. Mluvit dnes o speciální kultuře velkoměsta, jež by určovala život v kraji, není při stále rostoucím významu vlastních středisek v jednotlivých oblastech právě jednoznačné. Nemalou zásluhu o zmenšení škodlivé uniformity velkoměstské mají regionální vysoké školy, které přispívají k řešení vědeckých otázek regionu a systematicky budují průzkum jazykový, sociologický, historický a literárněvědný. Regionalismus tak pomáhá vytvářet ze dvou struktur, velkoměstské a provinciální, novou kladnou hodnotu esteticko-sociální, jejíž oprávněnost a aktivita bude tím větší, čím více zdůrazní prvky produktivní. Maximum regionalismu spočívá právě ve všeobecné aktivitě, v důsledné organizaci práce, v přesné hierarchii povolání, ve spravedlivém rozdělení produkce a spotřeby, nabídky a zakázky apod.

Praktický úkol regionalismu tedy zní: ve jméno sjednocení a skrze sjednocení diferencovat a decentralizovat. Skrze kulturu národní vytvořit na základě vypořádaných skutečností a možností vhodná střediska, jež by krajům zprostředkovala a zpřístupňovala kulturu národní, a naopak zase národu tlumočila kulturu krajskou a jeho kulturu krajo- vými prvky obohacovala. Tak je to v každém zdravém organismu - části žijí a jsou zdatné proto, že žije celek, a celek žije a je mocný a silný proto, že intenzivním životem žijí části.

Hledání

V románu Daniely Hodrové

Helena Kosková

„Hledání (...) je pro mne opravdu klíčovým slovem - v teorii i v románu... Hledání jako duchovní putování, bloudění, při kterém se hledající nezřídka ocitá na hranicích šílenství a smrti, kdy je identita jeho bytosti zpochybněna množstvím proměn a zdvojení... Na konci cesty (ve 20. století zřídka dosaženém) je hledající zasvěcen do nejvyššího tajemství, za nímž se někdy skrývá Bůh, jindy poznání sebe sama. Tehdy také objevuje čas, v němž se prostupuje minulost s budoucností, vzpomínka s věštbou...“

Daniela Hodrová (Tvar 45/1991)

Hledání v tomto slova smyslu je také základním tématem románu Daniely Hodrové **Ztracené děti** (Hynek, Praha 1997) ve všech jeho rovinách. V prvoplánové, epické rovině je příběhem matky, která hledá svoji ztracenou dospívající dceru, ohroženou navíc mužem, který ji zneužívá. Z krize, která ji dovádí až na pokraj duševní choroby, nachází východisko ve snaze porozumět písemným záznamům snů své dcery a ve vzpomínkách na své dětství a na babičku. V hlubší poloze podtextu je to iniciační proces hledání vlastní identity a duše návratem k paměti rodu a současně esteticky návratem ke kořenům románu, k pohádce a mýtu. Inicie jako „sebechopení v celku, sebe ve světě a světa v sobě, které dává sílu překonat osobní traumata a tragédie, přijmout smrt jako součást života“ (D. Hodrová v rozhovoru pro Tvar 6/1996).

Poetika Daniely Hodrové je podobným sebechopením v celku, hledáním tvaru poučeného důvěrnou znalostí vývoje románu a v dialogu s ním. Mezi četnými literárními aluzemi je vedle iniciačního románu zvláště výrazná aluze na Babičku Boženy Němcové. Nejen jméno Adélky, Barunky, přímými zmínkami a názvy kapitol, ale také paralelní výchozí situací: návratem do idyllického obrazu dětství v reakci na traumatický zážitek ztráty dítěte. V jistém slova smyslu také připomínkou ztraceného dětství novodobého českého románu, v jehož poetice na přechodu mezi novelou a románem a mezi romantismem a realismem byla skutečnost alespoň zdánlivě přehlednější a kauzální návaznost příběhů zřetelnější. Podobně i četné aluze na román zasvěcení zdůrazňují, že v iniciačním románu dvacátého století se konečný cíl neustále vzdaluje a zpochybněje, vedle pravých zasvětitelů se objevují i zasvětitelé nepraví a samo pojetí skutečnosti zůstává otevřenou otázkou.

V časoprostoru románu Daniely Hodrové je skutečnost pojata jako tajemství, které k nám promlouvá složitou polyfonií znaků, jejichž význam se snažíme - nejčastěji bez úspěchu - dešifrovat. Román je rozdělen do krátkých kapitol, ve kterých se střídá a prolíná epická linie příběhu se vzpomínkami a sny Manuely. Podobně jako u Kuklách se vypravěčský subjekt pohybuje ve vědomí a perspektivě hlavní postavy, která je, stejně jako čtenář, odkázána na písemné doklady a vzpomínky, ze kterých se snaží porozumět své ztracené dceři Adélce i své babičce. Adélka je představena záznamy svých snů, o kterých autorka v závěru podotýká, že některé z nich se zdály Xenii Vangeli. Autentický materiál se dostává do románu i v citátech babiččiných výpisků a vzpomínek, matčiných dopisů a snad i Manueliných deníků, které by mohly být autorčinými deníky ze šedesátých let. Důsledně prolnutí prvku „románu skutečnosti“ a „románu smyšlenky“ je tak podtrženo i samotnou kompoziční strukturou textu.

První z babiččiných výpisků, který vnučka „čte jako babiččino poselství ze záhrobní“ a ze kterých „postupně vyvstává ba-

Cyril Bouda, „Slovenské tance“, kresba

biččin svérázný svět“, je citát z Dona Quijota: „Je malý krok od vznešeného k směšnému.“ „Ta podivná směs sentencí, citátů a podrobností, zapisovaných k buhvíjakému účelu, působí sice na první pohled nahodilým a útržkovitým dojmem (...), ale babička k ní promlouvá vyčtenou moudrostí, kterou si přetvořila k obrazu svému.“

Také celek románu je vytvářen magicou hrou sentencí, citátů, předmětů, podrobností, mytických, náboženských a pohádkových motivů, jejichž moudrost doléhá k hrdince románu ozvěnou, jejíž smysl dost dobře nechápe. V jejím vědomí i v podvědomí jejich snů se odráží chaotická skutečnost současného světa, ve kterém se marně snaží dešifrovat znaky a symboly, které jsou autorkou záměrně pojaty jako mnohoznačné. Přes její výrazný zájem o esoterickou literaturu a román zasvěcení, jehož prvky mnohdy využívá, je každá snaha o sdělení jednoznačné pravdy autorce bytostně cizí. Tématem románu je hledání jako věčně neukončený proces i v tomto slova smyslu, hledání magických slov a motivů, které otvírají nové aspekty a souvislosti bytí.

Manuela začíná chápat, „že žádný předmět, ani ten sebenicotnější, ať už se zjeví ve snu nebo existuje ve skutečnosti, která je možná jen jiným snem, není pouze sebou samým... Svět je zaklet v každém předmětu jako plod v jádru, strom v semeni, i když se ta souvislost nezdá na první pohled tak zjevná jako u stromu a plodu.“ V příběhu Manuely a Adélky se zrcadlí příběh babičky a oba jsou jen zrcadlením odvěkých starých mýtů. Neboť podle Junga „každý život je mytický příběh“. „Jsem kombinací životů předků a ztělesňuji znovu jejich život?“ ptá se Manuela citátem z Jungovy Duše moderního člověka.

Manuela se vzpomínkami na svou babičku a návratem do dětství vrací přirozeným způsobem do světa pohádek, které babička jí a jejím bratrovi četla. Pohádkové a mytické motivy vytvářejí složitou síť, jejíž vlákna prostupují celou kompoziční strukturu románu. Hranice mezi skutečností, vzpomínkou a snem je často nezřetelná. Ve snech se zrcadlí realita ve své deformované podobě i v symbolice, kterou autorka důvěrně zná a se kterou pracuje. Postavy a archetypy pohádek mají své často verbální asociacemi navozené paralely a dvojníky ve skutečnosti. Kostěj z oblíbené babiččiny pohádky má obdobu v záhadné postavě paní Kosterkové, jedné z žen, o které se Manuela stará jako pečovatelka. Staré ženy se v Manuelině fantazii mění v sudičky, rozhodující o jejím osudu. Návštěvník paní Kosterkové v polozbořeném domě v Hradešínské ulici může být tibetským mnichem, zasvěcovatelem, ale také zlým bůžkem. Paní Alina, žena s lví tvář, splývá s bohyní Hathor, zuboženou časem a poničenou vandaly. Podobnými vandaly jsou i ti, kteří ničí betlém a tím i život paní Mendlové.

Stejně tak jako se důsledně navzájem prostupují a zrcadlí bytosti reálné a pohádkové, prolínají se i osudy babičky a jejích dcer. Motiv ztracených dětí se opakuje

v mnoha různých variacích: ve ztraceném šťastném dětství a mládí babičky, do kterého se neustále vrací v idyle svých vzpomínek; v motivu dvou nenarozených dětí, které babička ztratila, když svolila k potratu; v babiččině idyllické představě šťastné rodiny, nahrazené kalendářovým obrázkem dětí Vorlíčkových; ve ztracených dětech opuštěných starých žen, o které Manuela pečuje.

Postava paní Mendlové, která celý rok stává betlém a připravuje se na příchod spasilce, je jedním z mnoha náznaků, že motiv ztracených dětí můžeme vnímat i v nábožensko-filozofické rovině. Podobný výklad umožňují i četné motivy blízké románu zasvěcení, zvláště sny léčitele pana Vavříčka, který je přirovnáván k svatému Františkovi. Zatímco Babička Boženy Němcové byla pevně zakotvena v tradici a náboženské víře, babička Manuely, odkázaná na Ottův slovník naučný, umírala těžce, protože „až do posledních okamžiků do své duše nepustila Boha. (...) Teprve tam, na nemocničním lůžku začala možná babička tušit, že se zmyšlíla, když se odřekla Boha, který jediný jí mohl zaručit život věčný, po němž tolik toužila.“ Motiv ztracených dětí je tedy možno vykládat i ve smyslu ztracených dětí božích a Manuelino hledání vlastní identity jako hledání ztracené duše. V samotném textu je připomenuto, že jméno Manuely znamená Bůh je se mnou. Záleží tedy na každém z čtenářů, jaký dialog povede s textem románu.

Výrazným a charakteristickým znakem poetiky Daniely Hodrové je, že mísí prvky realistického románu s prvky románu fantastického. Nebo přesněji řečeno, prvky a epizody ze své reálné životní zkušenosti s perspektivou, která jim dává hluboké vnitřní podtexty. Příběh Adélky můžeme číst jako dobově velmi typický příklad generačního konfliktu a neschopnosti vzájemné komunikace mezi rodiči a dětmi. Známe ho však jen z perspektivy Manuely a z Adélčiných snů, které lze vykládat mnoha způsoby. Jiným příkladem je dům v Hradešínské ulici, který se opravdu málem zřítí, když byl podkopán při stavbě garáží. Tím, že do něj autorka umísťuje paní Kosterkovou, proroka Píthu, tibetského mnicha, neznámé dítě otvírá - ale nevnucuje - četné symbolické významy. Hroutcí se dům a poničený betlém paní Mendlové mohou být symbolem hroutcího se světa, ve kterém ztraceným dítětem je lidská duše. Příběh Manueliny babičky vytváří moderní paralelu láskyplné rekonstrukce dětských zážitků v autobiografické směšici pravdy a smyšlenky, jakou byla i Babička Boženy Němcové.

Celé románové dílo Daniely Hodrové je současně neustálým procesem hledání sémantického gesta pro vyjádření vnitřního pocitu jedince v současném světě. Ve ztracených dětech osciluje na hranici mezi vědomím, podvědomím, vzpomínkou a snem, které se neustále střídají, prolínají a vzájemně zrcadlí v celém textu. Nejvýstižněji to charakterizuje autorka sama (Tvar 6/1996), když říká: „Fike - román - vyrůstá z reality jako květ z lodyhy nebo sen z denního života. Sen je jen jinou stránkou našeho života (...) dokonce v určitém smyslu ještě reálnější, budeme-li mít na mysli jeho schopnost proniknout do hlubších, skrytých vrstev skutečnosti a naší bytosti, jeho smysl pro vnímání souvislosti na první pohled různorodých jevů i onoho sepětí člověka s vesmírem, se světem zvířat a věcí. A román je pro mne jakýmsi bdelým snem. To, co je zdánlivě pouze vymyšleno, se jen odvíjí v jiné rovině nebo dimenzi jako pokračování toho, co jsme prožili nebo prožili.“

Rozhovor se Zdeňkem Pešatem

ZASLOUŽÍ
SPÍŠE
NĚKTERÍ
HISTORIKOVÉ,
NIKOLI
SAMA
LITERÁRNÍ
HISTORIE

Zdeněk Pešat (nar. 4. 11. 1927 v Místku) vystudoval literární vědu a estetiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1952). Od roku 1959 nepřetržitě pracuje v Ústavu pro českou literaturu ČSAV (dnes AV ČR). Mezi jeho hlavní profesní zájmy patří literární historie, zpočátku především 19. století (prvotina *Boj o Aloise Jiráska v zrcadle kritiky*, 1954), posléze i období mladší: konec století a meziválečná literatura (*J. S. Machar - básník*, 1959; *Dialogy s poezií*, 1985; *Jaroslav Seifert*, 1991), průřezový soubor jeho novějších studií je připraven k tisku v nakladatelství Torst. Zúčastnil se třetího a čtvrtého dílu (zde i jako jeden ze dvou hlavních redaktorů) akademických *Dějín české literatury* a - autorsky i redakčně - práce na *Lexikonu české literatury*. Kromě toho je činný jako editor (J. Čarek, J. Vrchlický, poetismus a d.) a literární kritik (zejména v 60. a 90. letech). Mimo jeho obzor nezůstávají ani otázky literárněteoretické (opět však především ve vztahu k metodám a postavení literární historie). - Způsob uvažování Zdeňka Pešata není závislý na politickém počasí ani na intelektuálních módách; jde o klidný a uvážlivý strukturalismus, který vždy dbá historické podmíněnosti autora a díla stejně jako toho, že literatura je komunikací hodnotovou, ne věcně faktickou. Má-li Vodičkovu pojetí literární historie - jako vědy stojící už mimo dosah pozitivismu - své pokračovatele, Zdeněk Pešat je rozhodně jedním z nich.

Čtvrtý díl akademických *Dějín české literatury* (1995), na němž ses podílel autorsky i redakčně, byl nazván „narůžovělým“ (Antonín Měšťan).

Proč ne? Dokonce si myslím, že zvláště pokud jde o monografické kapitoly, toto adjektivum, vyjadřující menší míru vlastnosti, výstižně postihuje stav myslí autorů i redaktorů v čase, kdy *Dějiny* dostávaly definitivní podobu, tedy v letech 1964 - 1968. Celý průběh jejich vzniku by pak šlo pojmenovat jako vývoj od „rudých“ dějin k oněm „narůžovělým“. Názorně to prozrazuje srovnání jejich původních tezí otištěných v roce 1962 v *České literatuře* s publikovaným textem. Tam mezi monografickými kapitolami figurovali i Zdeněk Nejedlý, Julius Fučík, Bedřich Václavek, Marie Pujmanová a s nimi i Tereza Nováková, která se časem, kdy tvořila, nevešla do devadesátých let a na začátku století se mezi Tomanem, Bezručem, Neumannem a Šrámkem vyjímal poněkud nepatřičně (z tehdejšího hlediska redakce). Všechny ty monografické kapitoly, každá z trochu jiných důvodů, už v průběhu šedesátých let z konceptu *Dějín* zmizely, nicméně ta „narůžovělost“ tam zůstala. Nikdy jsme to, ani Eva Strohsová, ani já, nepopírali (v tom se Antonín Měšťan mylí - prý jsem to měl vyvracet na jakémsi spisovatelském zasedání). Už dříve než *Dějiny* vyšly, jsme ve společném rozhovoru pro *Literární noviny* s redaktorem Slomkem poukazovali na to, že v nich je částečně sice oprávněný, ale též

částečně nadnesený důraz na meziválečnou levicovou literaturu, a když pak vyšly, rozhovor o nich Pavel Janáček ve *Tvaru* otituloval mou větou, že se nebojíme, že bychom mohli opožděně vydaným spisem někoho zkazit. Byli jsme si tedy stále vědomi jejich problémů.

Bedlivě jsme také sledovali diskusi, která probíhala ve *Tvaru* na začátku roku 1996. Původně jsme k ní chtěli přidat i naše stanovisko, ale nakonec jsme od toho upustili. S výjimkou jednoho protestu týkalo by se to jen detailů a naše připodobování by se mohlo jevit jako malicherné. Jediný příspěvek, na který jsme hodlali reagovat, patřil Dobravě Moldanové a v něm vlastně jen jedna nebo dvě věty, v nichž autorka tvrdošijně a v rozporu s naší předmluvou zdůrazňovala, že redakce *Dějín* měla po listopadu 1989 dlouhých pět let (*Dějiny* vyšly 1995) na ideově vylepšování textu. Chtěli jsme proto znovu říci, že autoři i redaktori od začátku úvah o vydání pětadvacet let odpočívajících *Dějín* trvali na zachování původního znění z šedesátých let a že úpravy se týkaly jen věcné a stylistické stránky textu. Dilema bylo od začátku ostře vyhrazené: je odborná a informační kvalita textu taková, že překryje jeho zastaralá ideologická rezidua, nebo ne? Jakmile jsme si s pomocí expertizy odpověděli, že ano, bylo o všem rozhodnuto. Ostatně kdybychom chtěli v textu překonávat „ideologicky motivovanou redukci“, dokázali bychom to určitě lépe, než se to jeví ve vydaném znění - jenže za cenu vnějších, neústrojných zásahů do pracně zkomponovaného, koncepčně víceméně ujednoceného celku. Vznikl by problematický a pravděpodobně i zpackaný hybrid. To už raději napsat historii novou; jenže dnes bychom to už asi nesvedli. A těch pět let, co jsme *Dějiny* údajně upravovali? Asi dva roky ležely v nakladatelství Academia (nakonec jsme rádi, že je Academia odmítla vydat, zbavila je tak puncu oficiálnosti), pak zase odpočívaly v šuplíku až do chvíle, kdy se přihlásilo nakladatelství Victoria Publishing, které je vydalo sice rychle, ale přesto více než rok to trvalo.

Říkáš, že dnes byste asi nové dějiny nesvedli? To se z vás stali vůči literární historii takoví skeptikové? Nebo cítíte, že ta správná konstelace psát dějiny odezněla s šedesátými lety?

Tě skepse je v tom nejméně. Vždyť přece už vysokoškolák ví, že umělecká literatura tvoří v čase určitou hodnotovou řadu, a to, co se v té řadě za přispění mnoha dalších okolností děje, tedy ta proměnlivost literatury od díla k dílu, od období k období, je přece poutavá záležitost. Vědomí, že Nezval mohl psát jako Máchas, Neruda nebo Hlaváček (zůstal by ovšem beznadějným epigonem), ale Máchas, Neruda, Hlaváček, i kdyby se rozkrájeli, nemohli psát jako Nezval, nemůže být zdrojem jakékoli skepse. A o tom a mnohém jiném je právě literární historie. Skepsi mám spíše vůči některým historikům, politologům a publicistům, kteří se pokoušejí o ryze ideologické rozsování historie. Když třeba „renomovaný historik“ (podle bývalého ministra kultury)

přirovná Edvarda Beneše k Hitlerovi a Stalinovi v jakési pokoutně podstrčené předmluvě nebo když v *Literárních novinách* vyzní článek jednoho novináře tak, že dnešní averzi části veřejnosti k chování části Romů zaviny vlastně Benešovy dekrety, zůstává rozum stát.

Mé dnešní pochybovačnosti je spíše bližší ta neopakovatelnost oné konstelace z druhé poloviny šedesátých let. K napsání tak obsáhlého díla je zapotřebí jistá dávka elánu a vytrvalosti vlastní mladému člověku. To se tehdy sešlo s pádem značné části literárních tabu a se zbavováním se spoutávajících dogmat (jistěže ještě ne všech) a stalo se mocným impulsem, který popoháněl skupinku názorově, generačně (s výjimkou Františka Buriánka) i lidsky si blízkých třicátníků, převážně žáků Jana Mukařovského. Jejich badatelská dychtivost pomáhala také přemáhat únavu a vytrvat v nevědné askezi, kdy kvůli jedné nebo dvěma větám autoři museli číst třeba i šestsetstránkové romány, tetra- a pentologie (pojednání o poezii z tohoto hlediska o něco snazší). Bylo totiž nemyslitelné, aby v době, která se zbavuje všelijakých falešných náhledů, se přejímaly názory odjinud než z autopsie.

Ale ani to nebylo příčinou mých pochyb. Měl jsem na mysli obyčejné lidské fyzické možnosti. Jak už jsem řekl, ty dějiny psali autoři, kteří překračovali třicítku, tedy v plném rozmachu svých sil a přitom už jakžtakž zabydlení ve svém oboru. Když si vzpomenu, že hlavní pisatelé, Eva Strohsová, Jiří Brabec, Ludmila Lantová současně dokončovali své kandidátské práce (Miroslav Červenka dokonce doktorskou), které vesměs vycházely tiskem a zařadily se mezi osnovné publikace tehdejší literární vědy, že Jiří Opelík redigoval tzv. modrý slovník spisovatelů a připravoval do tisku soubor svých kritik, pak se musím ptát, kde by se ta houževnatost, koncentrace, pracovní vypětí, vzdání se na čas individuálního literárněhistorického nebo kritického uplatnění, schopnost trpělivě naslouchat spoluautorům (i recenzentům Felixi Vodičkovi a Miloši Tomčíkovi), kde by se to všechno dneska u pozdních šedesátníků vzalo? Letitá zkušenost je mnoho, ale neznamená všemoc.

Jak jste vycházeli s Mukařovským?

Velice dobře. Každý rok přibíral jednoho aspiranta, a tak na konzultace jsme docházeli vždy tři. S výjimkou prázdnin konaly se pravidelně, takřka každý týden; a my jsme tam jeden po druhém skládali účty z toho, co jsme za tu dobu nastudovali. Zpočátku, do aspirantských zkoušek, nám ukládal i určitá penza, ať z četby beletrie, ať literárněvědných nebo lingvistických prací. Tehdy čítával i naše texty, nikoli kvůli obsahu, ale po stránce stylistické; učil nás vlastně psát. Vzpomínám si, že jednou jednomu z nás řekl, že má železničářský sloh, samé „od do“. Dovedl být vskutku pořádně ironický, ale vždy s noblesou. Jednou jsem přišel na konzultaci v špinavých botách. Okamžitě si toho všiml, ale neřekl, že vědecký aspirant nemá chodit jako baraba, ale jen se zeptal: „Poslouchej, nemáš ty dneska obě boty levé?“

Vděčíme mu za mnohé a někdy, když čtu notně zveličené a někdy též osobně motivované výtky vůči jeho konformismu, se ptávám, zda to, co z Ústavu pro českou literaturu vytvořil a co se vcelku nikdy nepodařilo vykořenit, alespoň zčásti nevyvážilo ten jeho skutečný - a nikoli podsouvaný - politický konformismus, ostatně zvláště v padesátých letech i námi sdílený. Vždyť ani on nevyšel z těch otevřených i skrytých kampaní proti své osobě vždy se zdravou kůží. Jednou se zřekl svého díla, podruhé byl zbaven ředitelování Ústavu.

Jak Mukařovský celou tu „konverzi“ ze strukturalismu na marxismus prožíval? Ne třeba jen jako ochranné zbarvení pro to, aby aspoň se svými žáky (a tedy v soukromí) mohl nadále rozvíjet strukturální metodu? „Konspiroval“ s vámi?

Ale vůbec ne. Ty konzultace se týkaly čistě propedeutiky, ovládnutí řemesla, co je

třeba, abychom znali z dějin literatury, co věděli o vývoji spisovné češtiny, jak zvládneme základní pojmy poetiky. To nebyly žádné vznešené koncepční nebo metodologické rozpravy. Ve vztahu k osobním věcem i ke svému dílu byl Mukařovský vždy krajně zdrženlivý. Pravděpodobně s vydáváním spisů v rozhovorech s jejich editorem Květoslavem Chvatíkem došla v šedesátých letech řeč i na sebekritiku, ale zkraje padesátých let nepadlo o strukturalismu ani slovo. Pořádně jsme ho začali studovat na přelomu padesátých a šedesátých let, kdy jsme pozvolna pocítovali jako znehýbnující krunyř ještě asi ne marxismus sám, ale to, co tehdy platilo jako marxistická literární věda. Tehdy se v Ústavu pro českou literaturu začala scházet - myslím z iniciativy Milana Jankoviče - malá skupinka lidí, které jsme říkali Etelka, což byla zkratka pro honosný (ovšem trochu i ironický) titul Estetickoteoretický literární klub, jakýsi legální, i když nikým neregistrovaný předchůdce „sklerokruhu“, našich bytových seminářů ze sedmdesátých a osmdesátých let. S pomocí strukturalismu, ale bez Mukařovského, jsme se zajímali jak o to, co má literatura společného s novinami, plakátem a z druhé strany i třeba s filozofickým traktátem, tak hlavně též o to, co tvoří její jedinečnost, to jest, že pracujeme s uměleckým dílem, jeho osobitou strukturou. Teprve tehdy jsme také mohli plně docenit dosah Mukařovského prací. Stával se pro nás trochu živoucí legendou, zvláště když musel na začátku šedesátých let Ústav opustit, ale na našem zájmu o strukturalismus se zpočátku podílel jen tím, že ty *Kapitoly z české poetiky* před časem napsal.

Jaké změny v atmosféře doznal Ústav, když se po Mukařovském stal jeho ředitelem Ladislav Štoll (v roce 1962)?

Jen nerad se vracím k tomu, co už několikrát bylo řečeno. Po nuceném sloučení Ústavu pro českou literaturu ČSAV s Katedrou literární vědy a Institutem společenských věd při ÚV KSČ v roce 1962 vznikaly v něm velice nervózní konfliktní situace mezi starousedlíky a novými akvizicemi, které občas vyvřely i na veřejnost. Vyústily nejprve v roce 1968 v nahrazení Ladislava Štolla Felixem Vodičkou na místě ředitele Ústavu a po roce 1968, za ředitelování Vladimíra Bretta, ve vyloučení řady špičkových pracovníků z Ústavu i z veřejného literárního života. Štoll se pak do Ústavu jako ředitel ještě v sedmdesátých letech vrátil. Tehdy se ze zbytku starousedlíků vytvořil tým, jenž začal s přípravou *Lexikonu české literatury*. Z tohoto slovníkového oddělení se stalo jakési odkladiště, jemuž bylo určeno vařit se ve vlastní šťávě, do něčeho se moc neplést a co nejméně publikovat. Byla to svým způsobem velice zvláštní idyla. Vzruch nastal, až když proti předpokladům se první díl *Lexikonu* objevil na stole připraven do tisku. Propuklo jeho hektické „vylepšování“, o kterém se už před časem ve *Tvaru* psalo (viz *Tvar* č. 21 z roku 1995 - pozn. jt). To však už probíhalo po smrti Ladislava Štolla. Je to velice stručná, přesto trochu úděsná rekapitulace. Vždyť je v tom přes třicet let lidských osudů.

Jsi literární historik strukturalistického rodu; taktó tě alespoň odborná obec vnímá. Řekni, ale upřímně, co považuješ u strukturalismu za jeho největší přednosti a - omezení?

Ustavení literárního díla jako ústředního tématu a základního předmětu literární vědy (takřka současně s ingardenovskou fenomenologií), pojetí díla jako struktury, vzájemně funkčně prostoupených složek, z nichž každá má svou vypovídací hodnotu a podílí se na utváření jeho smyslu, který ovšem není strnulý a jednou dán, ale, jak doplňuje Jankovič, se vždy znova děje, a tudíž se může i proměňovat. Dále přímo návodné příklady pronikání dovnitř literárního díla, jeho četné konkrétní analýzy postihující jeho složky ve funkčním pohybu v rámci celku. A co je možná i překvapivé - i v jeho historických souvislostech. Alespoň Havránkova a Mukařovského pojednání z *Československé vlastivědy* o vývoji

spisovné češtiny a básnického jazyka mi o historickém přístupu k literatuře řekla více než hromada literárněhistorických monografií. Má to ovšem své hluboké teoretické zázemí v poznání, že v každé ze složek díla se obrátí celek, což přímo v klasické podobě platí o obou pracích. Ještě též znakové pojetí umění, které tak otevřelo prostor pro chápání díla jako mnohoznačné struktury a umožnilo včlenit nezobrazující (soudobou avantgardní, imaginativní i abstraktní) tvorbu do řádu uměleckých vývojových proměn a zároveň vrhlo i jiné světlo na klasická realistická díla. Za poslední přednost pak považuji skutečnost, že nejde o uzavřený systém, ale o soustavu teoretických poznatků otevřených dalšímu rozvíjení a podpíraných nezávislými analýzami materiálu, skýtaného dějinami literatury.

Odpovídám jako školák, ale to jsou vesměs stránky, které mě takřka celoživotně (s výjimkou hloupostí, jež jsem psal hlavně na přelomu čtyřicátých a padesátých let) podněcovaly. A slabiny? Určitě nezáležejí v tom, co bylo strukturalismu v uplynulých padesáti letech vyčítáno: formalismus, immanentismus, přehlížení osobnosti a bůhví co ještě. Ostatně o jeho slabínách jsem nikdy soustavně nepřemýšlel. Bral jsem si z něho jen to pozitivní, co jsem potřeboval pro svou práci. Ale když, tak tedy jeho zmenšená možnost uplatnění v literární kritice. Každá analytická explikace představuje ponoření dovnitř díla, ale kritik je musí prvotně nazírat z vnějšku svých i dobových norem, a nikoli zkoumat jeho uspořádání. Tedy pátrat po jeho hodnotě v rámci souřadnic s dalšími díly a s proměnami soudobé literatury. Jistě že to neplatí absolutně. Jde o převažující, i když vzájemně se prostupující a ještě k tomu proměnlivé aspekty. Na potíž v tomto smyslu upozornil už těsně po válce Jan Grossman, kterému strukturalismus sice posloužil jako výchozí bod, ale který také záhy rozeznal jeho menší použitelnost v kritice. Ale je to vlastně slabina? Vždyť literární kritika nepatřila nikdy k teoretickému ani analytickému horizontu strukturalismu. Budiž, tedy slabina jakožto vědomí, že nemůžeme vždycky chtít všechno.

Když se tak dnes rozhlíš po našem oboru, jakož i po české literatuře, co ti zde nejvíc chybí či vadí?

Nevím, nikdy není dost literární historie ani teorie. Co mi vysloveně vadí, je exhibitionismus, což je záležitost části literární kritiky, ale nejen její.

Chtělo by se ti být trochu víc konkrétní?

Moc se mi nechce, ale když už jsem něco napověděl, nemohu od toho utéct. Ještě nejméně mi vadí kritikovo sebezpředvádění, zveličované zdůrazňování vlastní osoby. Text toho druhého se v takových chvílích stává druhotnou věcí, skýtá příležitost jen k zhlíživé autoprojekci. Zlé se to stává, když toto sebezpředvádění přibírá i funkci znevažování a někdy i pokořování druhého člověka. Třeba způsob, jakým před časem komentoval v *Literárních novinách* Milan Nápravník jistě ošklivý dávný článek Mojžíra Grygara o Karlu Teigovi. Na základě tohoto Grygarova prohrěšku z mládí neznal s notným zkresením (například konjunkuralistický motiv jeho emigrace) veškerou jeho další práci. Nebo případ některých kritiků Mahlerova televizního pořadu o T. G. Masarykovi, kdy kritikovo negativní stanovisko míří sice na sám předmět pojednání, tj. na Masaryka, ale emfaticky kritizován je sám autor pojednání, tj. Mahler, a ještě k tomu z hlediska jakéhosi zapšklého rakušáctví.

Konečně jeden z nejrozšířenějších nešvarů, byť už přímo nesouvisí se sebezpředváděním, je přesvědčení, že to nejdůležitější a nejhodnotnější, čím se mohu projevit, je můj kategoricky jednoznačný soud. Je podstatnější než samotná - nejčastěji historická - fakta, která se mu prostě musí přizpůsobit anebo se zcela ignorují. Říká se tomu komentář. Ale to už je spíše záležitost novinářů, zvláště těch mladších. Bohužel od *Práva* až po dnešní podobu *Lidových novin*.

Ptal se JIŘÍ TRÁVNÍČEK

Pavel Kotrla Erotika v poezii na stránkách Sešitů

Poezie na stránkách *Sešitů* nebyla spjata pouze shodným vývojem a vymezením se vůči politické moci, spojovaly ji i některé námětové okruhy. Jedním z nich byl okruh erotických námětů, který se stal i zámkou k likvidaci *Sešitů*. Ty byly nařčeny z pornografie poté, co uveřejnily první část prózy Henryho Millera *Tiché dny* v *Clichy* (Miller 1969) a několik částí prózy Jiřího Gruší.

Znovuobnovený zájem o erotiku, který můžeme dát do souvislosti i s celosvětově probíhající sexuální revolucí, započal u mladých básníků před vznikem *Sešitů*. Již tehdy publikuje jeden z nich, Josef Hanzlík, svou teoretickou práci o vztahu erotiky a nejmladší české poezie (Hanzlík 1966). Zaujetí touto tematikou je pak patrné z celé historie časopisu.

Za dobu svého trvání uveřejnily *Sešity* několik teoretických statí o vztahu erotiky, obscenity a pornografie k umění a k literatuře (Novák 1968, Lawrence 1969). Mezi jinými se zde objevilo i jméno markýze de Sade a ukázka z jeho *Filosofie budoáru* (Sade 1969) věnovaná sexuálnímu úchylkám. Mladé poezii však byla mnohem blíže spíše stať Ivana Svitáka *Problém mladé ženy* (Sviták 1968), věnovaná obecným otázkám sexuality, lásky a erotiky v průběhu typicky se vyvíjejícího ženina života. Objevila se i řada překladových příspěvků s erotickou tematikou z oblasti prózy a poezie: např. Salvador Dalí *Veliký masturbant* (Dalí 1968), Allen Ginsberg *Kvilení* (Ginsberg 1969), D. H. Lawrence *Milenec Lady Chatterleyové* (Lawrence 1969). Jedním z nejpozoruhodnějších příspěvků byla ukázka z románu Miodraga Bulatovíe *Hrdina na oslu* (Bulatovi 1968), v překladu a s předmlouvou *Sexem proti válce* Dušana Karpatského (Karpatský 1968), která vyšla v posledním čísle *Sešitů* před srpnovou invazí vojsk.

Jak bylo výše řečeno, zájem o erotická témata projevovali mladí básníci již před vznikem *Sešitů*. Teoretický zájem o tuto oblast však musel být zaštiťen nějakým „vyšším“ cílem: „*Stále stoupající zájem světové veřejnosti o problematiku sexuálního života jedince ve vztahu k jedinci i jedince ve vztahu ke kolektivu* [zvýraznil P. K.] (potence, deviace, menstruace, populace, klimakteria, aborty, puberty, frigidity, sterilita, orgasmy, prevence, ipsace, odcizení atd.) vyvolává potřebu mobilizovat všechny zdroje informací, které by pomohly objasnit a rozplést tu řadu zapeklitostí, které na naši civilizaci dolehly (Hanzlík 1966: 60).“ Ponecháme stranou poezii před vznikem *Sešitů*, neboť ta byla „*pouhou přípravou, předehrou ke skutečnému dravému zápasu o strhující, žhavý, dokonale dnešní sex* (Hanzlík 1966: 62)“, a zaměříme svou pozornost na umělecké ztvárnění lásky, sexu a erotiky v poezii pozdější.

Charakteristickým rysem pro verše námi sledované skupiny autorů je ostych před zobrazením samotného aktu zrození. Ten je ve většině případů přecházen mlčením, jen občas najdeme kusou zmínku:

*a dívej se:
z břicha jí vyskočil chlapec*
(Gruša 1967: 3)

Tento ostych se ovšem už netýká zobrazení aktu milostného, který je zachycován v široké škále různých variant od ryze metaforického vyjádření k popisnému, od melancholického k cynickému:

Matka mě počala v roce 33 Ale občas se mi zdá

*že mě nepočala že otec jen vsadil do
růžové země prut
Viděl jsem všade množství sena semen
i bělásků*

*a blažení rodiče si přáli
abych vyrůstal s verunkami
na pestrobarevné louce*
(Dadák 1969: 3)

*Víš-li co?
Přirážej
Soulož buděj hygienická
Nevrzej mi tu nejsme cvrčci
ale zaslibenci...*

*...A už dělej ty chlípne protipohyby
už kolíbejte tě mé senné koliby
Už hemuj vraž mi ho postupuj
Já mocná hukotná nocnatá trocná thuj
nad sebou prašumím a vše odvččně vím
tvé perly zurkotné do kotců odnáším
do se a půjž mi ho můj popatřenče
klepe kolena zaklesnutý klenče
Tvá parož rozsutá a rousle mušle má
Já jsem tvá mátoha a mandle pražená
Pražena tvoje nepřemilená
přirážející tvoje klisna šílená*
(Diviš 1968: 6, 10)

Obě předchozí ukázky představují krajní póly, mezi nimiž se zobrazení milostného aktu v poezii *Sešitů* pohybovalo. Vesměs ale můžeme říci, že pro tuto básnickou skupinu byla mnohem typičtější civilnější podoba zobrazení, která nepostrádala jistou dávkou hravosti a nadsázky:

*x § 4
holky moje zlatovlasý
velikou láskou vás miluji
všude a
veškeré
kde se jen namanou
ovčiny vaše tam vbíhám
ržáním vítám
abych vás naplnil toužně
ó
vlnou se probíraje
holky moje zlatovlasý
veliké věci spřádáme spolu*

*a prostřed vás jedna
ovce má černá
nedomilovaná*
(Hartel 1967: 44)

S obdobným smyslem pro humor jsou líčena i případná erotická zklamání:

*Co s tebou udělám až ráno vstanu:
1. Lehnu si.
5. Začnem.
6. Zalezem do nor já do tvé nory ty do
mé nory.
7. Vezmem notový papír.
8. Zkonstatujem že není k ničemu.
9. Rychle pro nábojnice kartáče byly
zlevněny.
10. Přepneme se nad odvěsnou.
11. Spustíme se kolmicí.
12. Proniknem.
13. Neproniknem. Nešťastná třináctka.*
(Honys 1969: 10)

Mohli bychom uvést celou řadu dalších ukázek, ale doufejme, že ty uvedené snad postačí jako ilustrace trvalejšího zájmu básnické skupiny *Sešitů* o erotickou tematiku, ke kterému se ostatně redakce, krátce před zánikem *Sešitů*, otevřeně přihlásila (Sešity č. 26, s. 57): „*Sešity se i nadále chtějí věnovat v oblasti původní beletrie především autorům nových, otevřených poetik. Překladová beletrie se v příštím roce zaměří především na tabuizovaná témata erotiku a sex, psychadelické kreaace apod. tak, jak se promítají v dílech de Sada, D. H. Lawrence, Céline, Ginsberga a dalších.*“

I když *Sešity* ani po tomto prohlášení v původních příspěvcích nikdy nepřekročily hranici pornografie a obscenity ani surrealistické bizarnosti, přece jenom se jejich otevřenost později stala dostačující zámkou k jejich likvidaci. Erotika se tak měla na čas vytratit z oficiálně publikované poezie vůbec, jak dokazuje např. *Básnický almanach* 1973, kde ve verších padesáti básníků o ní nenalezneme ani zmínku.

HardTVAR (44)

Bývalo minulé léta zvykem, že touto dobou literární lid rokoval o populární prosincové anketě *Lidových novin* Nejzajímavější kniha roku. Její parametry sice nepředstavovaly žádné objektivní měřítko, často se z ní zájemci dověděli spíše tolik, co ten či onen zrovna čte nebo četl, nicméně anketa v našem literárním životě zdomácněla a těšila se solidní odezvě. Přinejmenším to bylo příjemné čtení a leckomu se stala i prestižní záležitostí: vždyť v ní „hlasovalo“ několik stovek kumštýřů.

Kdepak však loňské či předloňské sněhy jsou! Novopečená podzimní redakce *Lidových novin* se o tradiční anketu valně nestarala: co vymysleli bývalí redaktori, přece nemůže být k ničemu a pokračovat se v tom nemusí: viz zrušení oblíbené sobotní přílohy *Národní bez mrknutí oka*. Nakonec však byla tradice na nátlak kulturní veřejnosti zachována. Zaskočený básník a překladatel Josef Mlejnek tudíž přes své onemocnění dělal, co mohl, aby aspoň na poslední chvíli dal tradiční anketu se zpožděním dohromady, byť v mnohem komornější podobě. *Vzdělanci* to však mají v omlazených „*Lidovkách*“ těžké, a tak není divu, že díky tomu byli Aleš Haman, Pavel Janoušek a Dušan Karpatský označeni za „*spisovatele*“. Nuž tužte se, přátelé, spisujte! Jak to nakonec dopadlo a který titul uspěl nejvíc, není směrodatné.

To však byla jenom menší provozní blamáž. Leč čerstvá kořata přes kulturu doře metou a ta z „*Lidovek*“ by si zasloužila vavřín nejvavřínovatější za pakulturní Blamáž roku či možná desetiletí. Všechny staré struktury i zastánci starých pořádků, natož ti lidičkové šedozónovi by jim totiž mohli vyprávět celé zkazky, jak se co největším obloukem po čtyřicet let vyhýbali Vladimíru Brettovi. Ba i pro normalizátory zkraje let sedmdesátých bylo jeho počínání tuze silné kafe: sotva Brett vypudil vrcholné literárněvědné kapacity z ČSAV, raději byl odklizen do *Orientálního ústavu*. Věděl toho příliš mnoho na ty u moci i na ty mimo moc, a věru nemlčel.

Divý normalizátor V. Brett, postrach české kultury z nedávných desetiletí, žijící v poslední době v ústraní, loni v prosinci skončil. Leč přihodilo se cosi, co by třeba na podzim 1989 bylo pokládáno buď za disidentský vtíp roku, nebo za něco, co by se „*Lidovkám*“ nemělo stát snad ani v dobách nejčernějších: deník totiž perem jakéhosi Tomáše Zahradníčka uctil Vladimíra Brettova velikým nekrologem s fotografií. Tento diletantský redakční „počin“ se dá přirovnat snad jedině k tomu, jak v *Rudém právu* na podzim 1989 nevědomky uveřejnili mezi rodnými oznámeními zdravici k narozeninám Václava Havla. Tenkrát to ale postihlo nic netušící pracovníci z inzerce, zatímco nynější namyšlenécky šlendrián je dílem vševědoucích páničků mladoredaktorů. Měli by jim u Ringierů ještě více přidat na platě a povýšit je kamkoli přes civilizaci a myšlení bulváru! Ostatně: stát se něco podobného z *fatálního dopuštění* v *Tvaru*, medle by tomu *Revolver Revue* nebo *Kritická příloha RR* s rujným šmakem věnovaly div že ne celé číslo.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Jiří Sopko, „Ve vodě“, olej na plátně, 1995

Obsah TVARu, ročník 1997

Stati, publicistika, polemiky

- Anketa: Literatura a média 16/97 6
 Anketa o mladé literatuře 12/97 11
 Anketa o mladé literatuře 13/97 11
 Arlov, Uladzimir: Operace „Švábi“ 19/97 11
 Armand, Louis: Michael Dransfield a poetika drogové závislosti 11/97 6
 Bartošek, Jaroslav: K televizním politickým debatám 11/97 11
 Bauer, Michal: Fonetický pravopis jako výraz moderní doby? 2/97 9
 Bauer, Michal: O interpretaci a recepci literatury v současnosti 3/97 1
 Bauer, Michal: Paměť okamžiku aneb Dvě pravdy? 5/97 12
 Bauer, Michal: Fučíkův odznak 6/97 6
 Bauer, Michal: První kroky pouťového režimu v ediční činnosti 10/97 11
 Bauer, Michal: Básník tajemství a pokory (Čep) 13/97 4
 Bauer, Michal: „Jdeme kupředu!“ 15/97 17
 Bauer, Michal: Jiráskovská akce 16/97 10
 Bednářová, Michaela: Cesta barona Prášila 17/97 9
 Bělič, Oldřich: Recenze o nedočtené knize 21/97 14
 Beneš, Jan: Snaha po vylíčení 18/97 16
 Benhart, František: Paradoxy Bohumila Hrabala 19/97 12
 Beránek - Poledňák - Eliáš: Hudba jako hluk? 5/97 7
 Bielecky, Jakub: Fenomén comicsu 9/97 10
 Bílek, Karol: K Putnově recenzí vzpomínek Josefa Knapa 21/97 16
 Bílková, Aneta: Strach z televize 9/97 11
 Bílková, Aneta: Televize a (versus) literatura 16/97 9
 Blatná, Renata: Korpus - skutečně sen 9/97 17
 Blümlová, Dagmar: Ladislav Hofman, historik, který vyvolán bude jménem 5/97 13
 Blümlová, Dagmar: Zikmund Winter 11/97 13
 Borovniková, Silvíja: Cestomilné texty 8/97 16
 Bratršvská, Z. - Hrdlička, F.: Život jako příběh 6/97 16
 Bratršvská, Z. - Hrdlička, F.: Pravda a iluze 2/97 8
 Brennerová, Christiane: Obrazy východní Evropy v poválečném Československu 8/97 10
 Brož, František: Maturita snadno a rychle 5/97 11
 Brušák, Karel: Ivan Jelínek 2/97 15
 Bugge, Peter: České obrazy Evropy 1/97 1
 Bugge, Peter: České obrazy Evropy 2/97 4
 Bülib, Filip: Hodina české literatury na gymnáziu (ke knize J. Holého) 7/97 7
 Cekota, Petr: Zbytečný internet 6/97 9
 Cekota, Petr: Literátem snadno a rychle aneb Smrt krásné literatury 7/97 5
 Cekota, Petr: K literárním zdrojům J. A. Pitínského 12/97 7
 Čálek, Oldřich: Už jenom nějaký Lévinas nás může zachránit 1/97 7
 Černá, Milada: Srbské kritické sebereflexe z opozičního tisku 4/97 12
 Černý, František: Diskuse v Čapkově vile 3/97 13
 Černý, František: Tituly 15/97 17
 Čížek, Vítězslav: Odrážená tvář humoru 18/97 11
 Čížek, Vítězslav: Horoskop Tvaru 5/97 6
 Čulík, Jan: Alvin Toffler (portrét) 17/97 13
 Daněk, Václav: Alexandr Vveděnskij 20/97 13
 Demetz, Peter: Sadné zrno 5/97 17
 Dokoupil, Blahoslav: Škvoreckého zapomenutá povídka a co s ní souvisí 11/97 9
 Dokoupil, Blahoslav: Jiří Kolář a Lidová kultura 12/97 17
 Durych, Václav: Slavné dílo vždy nepřináší autorovi slávu 12/97 16
 Erhart, Gustav: Karin Boyeová - Orwellova švédská sestra 3/97 7
 Exilový PEN klub: Polemika s Jiřím Holým 3/97 16
 Exner, Milan: Chaos a geometrie 1/97 11
 Exner, Milan: Sv. Augustin a jeho estetika dnes 4/97 10
 Exner, Milan: Pamětnice zlého, kletnice na dobrém (nad dílem Z. Hejdy) 5/97 11
 Exner, Milan: Mimo vás s nikým si důvěrně nepiši... 12/97 4
 Exner, Milan: Poezie jako syntetický mýtus (Weiner) 15/97 6
 Exner, Milan: Čemu se báseň říká 17/97 6
 Fetters, Aleš: S. L. Bouška 15/97 7
 Filipová, Marie: Česká vesnice na Volyni má aspoň své dějiny 19/97 13
 Fischerová, Daniela: Malá zpráva 20/97 7
 Fořt, Bohumil T.: Zamyšlení nad dvěma verzemi Weissových Povídek o lásce a nenávisti 18/97 13
 Gaži, Martin: Dějinami cesta zaslepená 16/97 13
 Gaži, Martin: „Most“ českou kotlinou? 21/97 1
 Hahnová, Eva: Češi a imaginární hranice mezi Západem a Východem Evropy 7/97 12
 Hahnová, Eva: Československý převrat z roku 1945 9/97 12
 Haman, Aleš: K polemickému článku Boženy Správcové 1/97 16
 Haman, Aleš: Téma prostituce v české literatuře minulého století 9/97 1
 Hanuška, Petr: Postmoderní hledání Michala Viewegha 3/97 14
 Hanuška, Petr: Vážený pane Bauere 5/97 12
 Hauer, Tomáš: Jazykové vagabundi, postmoderní politika... 19/97 1
 Havelková, Veronika: Doznívání středověkého groteska v Tragedii Masopusta Mikuláše Dačického 16/97 12
 Havlíček, Petr: Bohatství a chudoba Albrechta Chanovského ve spise Jana Tannera 6/97 12
 Hodrová, Daniela: Poetika románů „citujících“ mýtus 6/97 1
 Holub, Norbert: Liternet 4/97 1
 Hora, Petr: Naděje katolictví na přelomu tisíciletí 16/97 16
 Hora, Petr: Užitečnost nového vydání Služebníků neúčinných 17/97 10
 Hora, Petr: Dvakrát Dominik Pecka 19/97 16
 Hořec, Jaromír: Na počátku byly stoupy 8/97 7
 Hořec, Jaromír: Vztah nakladatele a spisovatele v českých kulturních dějinách 13/97 12
 Hořec, Jaromír: Ukvapený soud nad minulostí 15/97 17
 Hořec, Jaromír: Skrání jejich dotknul se anděl povidení (T. G. M. a básnictví) 21/97 6
 Hrabal, Bohumil: Dopis Karlu Maryskovi 4/97 1
 Hrabal, Bohumil: Dopisy Karlu Maryskovi 4/97 6
 Hrbáč, Petr: Vnější obrátky města 1/97 16
 Hrbáč, Petr: A-ha! 4/97 16
 Hrbáč, Petr: Meze porozumění III 6/97 16
 Hrbáč, Petr: Povídat povídku, Takzvané umění 13/97 9
 Hrbáč, Petr: Rychlost 18/97 9
 Hrbáč, Petr: Každý má své 19/97 8
 Hrbáč, Petr: Dodatky (o J. H. Krchovském) 21/97 9
 Hrbata, Zdeněk: Analyzovat romantismus 6/97 17
 Chvatík, Květoslav: Odešel nejstarší z velké trojky... (za B. Hrabalem) 7/97 10
 Chvatík, Květoslav: Poznámky k některým termínům soudobé literární kritiky 8/97 1
 Chvatík, Květoslav: Nečasové úvahy 15/97 4
 Jahoda, Mojmir: Polopatismus 4/97 5
 Jahoda, Mojmir: Z dějin polopatismu 15/97 11
 Janáček, Pavel: Od 39 básní k Žlutému soumraku (o složce M. Součkové v melantrišském archivu) 6/97 5
 Janát, Bohumír: Umělecký motiv ve filozofii Karla Vrány 18/97 5
 Jankovič, Milan: Návraty ke smyslu 18/97 1
 Janoušek, Pavel: Jaromír Slomek... 7/97 16
 Janoušek, Pavel: O nemravnosti Tvaru aneb Dopis žebravý 19/97 1
 Jařab, Josef: Rothův nezkrácený druhý tvůrčí dech 20/97 14
 Jelínek, Antonín: Laudatio (pro M. Jankoviče) 18/97 1
 Jirků, Irena: Vážený pane Bauere 5/97 12
 Jungmann, Milan: Jen cvičná přestřelka 2/97 4
 Jurčo, Milan: Hľadanie podstaty literatúry faktu 11/97 1
 Jurčo, Milan: Hľadanie podstaty literatúry faktu 12/97 6
 Jurčo, Milan: Hľadanie podstaty literatúry faktu 13/97 6
 Jurkovič, Pavel: Retězový rej pospolitě radosti (Chorea Bohemica) 20/97 16
 Kádrový dotazník podle Jaromíra Slomka 8/97 15
 Kafka, Franz - Brod, Max: Korespondence 20/97 12
 Kahuda, Václav: Hledání knihy 18/97 10
 Kasal, Lubor: Vacíkovo zklamání na konci milénia 1/97 16
 Kasal, Lubor: O moři a cenách 2/97 7
 Kasal, Lubor: Bítov '97 17/97 1
 Kasal, Lubor: Kdo jsou ti čerti? 19/97 17
 Kasal, Lubor: Sravie 21/97 1
 Kasal, Lubor: Jak napsat báseň o hnoji 21/97 7
 Kautman, František: Doplněk k článku B. Dokoupila 15/97 9
 Keller, Jan: Modernizace, Drogy, Násilí v televizi 1/97 10
 Keller, Jan: Lhostejnost, Loterie, Stachanovci konzumu 2/97 10
 Keller, Jan: Průmyslový sport, Obětování zvířat, Svádění, Televizní seriály 3/97 10
 Keller, Jan: Atomová elektrárna, Bezradnost, Cigaretka 5/97 10
 Keller, Jan: Automobil, Billboard, Domácnost 6/97 10
 Keller, Jan: Flexibilita, Genové manipulace, Daň silniční 7/97 10
 Keller, Jan: Mcdonaldizace, Móda, Krysí reklama 8/97 10
 Keller, Jan: Elitář, Dálnice, Externality, Korupce, Infantilizace 11/97 10
 Keller, Jan: Marginálové, Návod k použití, Nedostatek času 12/97 10
 Keller, Jan: Pivo v plechu, Osamělost, Super, Svoboda kritiky 13/97 10
 Kepler, Johannes: Valdštejnův horoskop 10/97 1
 Klufa, Jan: K literárnímu dílu Jana Nejedlého 4/97 8
 Koldinská, Marie: Valdštejnův horoskop a historická realita 10/97 4
 Komárek, Stanislav: K hořkému konci? 2/97 1
 Komárek, Stanislav: Být naklonován 6/97 11
 Kosková, Helena: Valčík na rozloučenou 13/97 6
 Kovařík, Petr: Tajemství smrti Karla Sabiny 20/97 6
 Kožmín, Z. - Trávníček, J.: Na tvrdém loži z psího vína 10/97 10
 Kožmín, Zdeněk: Obtisky 11/97 14
 Kožmín, Zdeněk: Obtisky 12/97 13
 Křepelka, Karel: Postmodernismus - skutečnost nebo fikce? 15/97 1
 Kuběna, Jiří: Poesie v naději (1. část) 18/97 6
 Kuběna, Jiří: Poesie v naději (2. část) 19/97 6
 Kuběna, Jiří: 10 bodů k Bítovu 97 19/97 7
 Kundera, Milan: Poznámka autora k Valčíku na rozloučenou 9/97 7
 Kunderova Nesmrtelnost v estonské kritice 16/97 1
 Kyncl, Jaroslav: Jiří Kratochvíl: geneze zla 21/97 5
 Látal, Jiří: Studie o francouzském románu 4/97 11
 Lešikarová, Jana: Dábelský spisovatel Jaroslav Maria 11/97 17
 Id: Okamžiky pravdy 2/97 16
 Lorenc, Zdeněk: Mramor se jí studený (Básníci belgického surrealismu) 17/97 16
 Macurová, Naděžda: Laudatio 12/97 5
 Malura, Jan: Žena v ohrožení a triviální literatura 16. a 17. století 8/97 6
 Mathauser, Zdeněk: Text, který svítí 1/97 6
 Mathauser, Zdeněk: Jiskření 11/97 5
 Mathauser, Zdeněk: Strukturální rozprava o čtenářově úzkosti 21/97 12
 Matys, Rudolf: Podnám v Babylonské věži aneb Prstoklady o postmoderně 20/97 11
 Mitosek, Zofia: Strukturalismus 14/97 14
 Mocná, Dagmar: Pokleslý secesní Eros 8/97 12
 Moldanová, Dobrava: Zdena Salivarová jako autorka a jako literární postava 1/97 12
 Muška, Ladislav: Strach nejen o moudivláčka 7/97 11
 Nagy, Ladislav: Beton a plevel, prózy Iana McEwana 2/97 6
 Nagy, Ladislav: Boží hra - Neukončené příběhy Johna Fowlese 21/97 13
 Novotný, Vladimír: Podkarpatoruský fenomén a česká próza 10/97 12
 Novotný, Vladimír: K typologii nové české poezie 17/97 4
 Novotný, Vladimír: Čeští Anglosasové aneb Na bezejmenných stezkách 19/97 10
 Nový, Petr: Americký duch 10/97 15
 Nový, Petr: Hugues Rebelle a česká dekadence 15/97 13
 Olša jr., Jaroslav: Moderní próza v Singapuru 11/97 16
 Ondračka, Pavel: Československý surrealismus, jeho výstavy, pohřby etc. 12/97 12
 Papoušek, Vladimír: Střet dvou rozdílných modelů světa v cestopise padesátých let 4/97 14
 Papoušek, Vladimír: Ubohý Vonnegut aneb Interpretace jako conquista 7/97 1
 Papoušek, Vladimír: Sex jako ...argument v díle českoamerických volnomyšlenkářů 17/97 12

Pešek, Jiří: Jak psát dějiny literárního života (úvahy nad knihou J. Holého) 7/97 6
 Poláková, Jolana: Reč pronesená u příležitosti udělení ceny Toma Stopparda 12/97 1
 Poslední, Petr: Soumrak literárních generací? 1/97 13
 Poslední, Petr: Prostor literárních dějin 9/97 6
 Poslední, Petr: Na druhém břehu 17/97 17
 Pospíšil, Ivo: Potřebná edice 10/97 13
 Pospíšil, Zdeněk: Politická show a kýč 5/97 1
 Prečan, Vilém: Minulost a dědictví Charty 77 3/97 11
 Prokeš, Josef: Kdo nečte, ať nejlí 6/97 9
 Pytloun, Ladislav: Ubohý vrah - divadelní adaptace Pavla Kohouta 6/97 13
 Reifová, Irena: Má smysl rozlišovat mezi vysokou a nízkou kulturou? 8/97 5
 Reifová, Irena: Otevřený dopis Z. Pincovi 15/97 10
 Schneider, Jan: Meze interpretace versus neomezenost kontextu 5/97 5
 Slavík, Ivan: I česká literatura má své prokleté 20/97 10
 Slezák, Pavel: Několik poznámek k Bítovu 97 21/97 7
 Slomek, Jaromír: Pět poznámek 9/97 16
 Smolka, Zdeněk: Subjekty v tvorbě Jiřího Karáska ze Lvovic 3/97 6
 Smolka, Zdeněk: Neodekadence? 10/97 7
 Soldán, Ladislav: F. X. Šalda jako typ kritika - polemika 20/97 5
 Správcová, Božena: Oplzlost zlá 9/97 15
 Správcová, Božena: Ale třeba je to jinak 17/97 1
 Správcová, Božena: Naděje s objektivní zpětnou kontrolou 19/97 17
 Steinová, Rebeca: Básník řádu a vášně 11/97 11
 Stoniš, Miroslav: Žít v oblacích 7/97 16
 Stránský, Jiří: Budoucnost Mezinárodního PEN klubu 20/97 1
 Suchánek, Jiří: Hodte se rybám! 7/97 4
 Suchánek, Jiří: Drůbeží reflex 8/97 16
 Syříšková, Eva: Obrazy a sdělení z odvrácené strany Měsíce I 1/97 17
 Syříšková, Eva: Obrazy a sdělení z odvrácené strany Měsíce II 5/97 16
 Šajtar, Drahomír: Laudatio pro Jindřicha Zogatu 2/97 16
 Šimon, Patrik: Nekrolog Bohumila Hrabala 4/97 7
 Šofar, Jakub: Poztrácené vrtule pilota Čkalova 13/97 1
 Šofar, Jakub: Třikrát závoj bez krásy 15/97 16
 Šofar, Jakub: Chcete vidět zlatou Prahu? 16/97 9
 Šofar, Jakub: O novinářské ruji 17/97 15
 Šofaru, Bohnic ze: Hlídka modré krve 10/97 16
 Štolba, Jan: Poezie a videoklip 17/97 11
 Tesařík, Bohumil: „Je to smutný případ, ten Hácha...“ 16/97 15
 Tielschová, Ilse: Paní T., jak je to s identitou? 15/97 12
 Tichá, Jindra: Počátky vína na Novém Zélandě 10/97 9
 Trávníček, Jiří: Druhé oči (Nad prvním svazkem spisů R. Weinara) 3/97 5
 Tureček, Dalibor: Videňská erotika a pražská pruderie 9/97 4
 Tvar představuje: Texty 2/97 17
 Tvar představuje: Scriptum 4/97 17
 Tvar představuje: Weles 8/97 17
 Tvar představuje: Landek 14/97 17
 Tvar představuje: Aspekt 16/97 17
 Tvar představuje: Okruh 18/97 17
 Urbanec, Jiří: Šaldova „kritika patosem a inspirací“ a dnešní doba 20/97 4
 Vacík, Miloš: Propast, nebo nebe? 3/97 13
 Vaculík, Ondřej: K Suchánkovu článku Drůbeží reflex 13/97 15
 Valenta, Vladimír: Náš příběh nekončí 20/97 15
 Všetická, František: Tolerhans-Tonl 13/97 16
 Zachová, Alena: Topos „jiných dimenzí“ ve fantasy literatuře 18/97 12
 Zelinský, Miroslav: O tom osamělém běhu s malou vzpomínkou na velkého rockera 6/97 16
 Zelinský, Miroslav: Básně z bezčasí 14/97 1
 Zelinský, Miroslav: Rok 1947 14/97 6
 Zelinský, Miroslav: Svět podle J. X. D. 14/97 7
 Zelinský, Miroslav: Narace a dějiny 14/97 8
 Zelinský, Miroslav: Videoklip jako žánr literární? 14/97 10
 Zelinský, Miroslav: Ondrušovo čtení Ondruše 14/97 10
 Zelinský, Miroslav: Český slovník slovenských spisovatelů 14/97 15
 Zelinský, Miroslav: Kritická příloha Tvaru 14/97 22
 Zelinský, M., Svoboda, R., Dokoupil, B.: Slovník literárních časopisů po r. 1954 14/97 12
 Zeman, Jiří: Zamyšlení nad fenoménem zla 11/97 12
 Žilka, Tibor: Utópia slovenskej vzájomnosti 1/97 14

Poezie

Andersson, Claes 10/97 19
 Antošová, Svatava: 7/97 11
 Bartošek, L. D. 10/97 17
 Bartošková, Věra: 7/97 11
 Bergerová, Zdenka 18/97 19
 Bonowicz, Wojciech 19/97 18
 Cvetajevová, Marina 2/97 1
 Čebiš, Robert 6/97 19
 Dapít, Petr 12/97 18
 Deml, Jakub 6/97 1
 Dransfield, Michael 11/97 7
 Droogenbroodt, Germain 12/97 19
 Dílna Tvaru 3/97 18
 Fajkus, Robert 8/97 1
 Harák, Ivo 18/97 19
 Hauková, Jiřina 20/97 1
 Hruška, Petr 3/97 1
 Hruška, Petr 18/97 18
 Jelínek, Ivan 1/97 18
 Kearney, Richard 16/97 1
 Kús, Ludvík 18/97 19
 Křepelka, Karel 15/97 1
 Lin-Ze 14/97 16
 Lopatka, Miroslav 9/97 1
 Lorenc, Zdeněk 8/97 19
 Lorenc, Zdeněk 11/97 18

Macura, Ondřej 10/97 17
 Nádvořnicková, Alena 12/97 1
 Obláčková, Anděla 13/97 17
 Petrovič, Bronislav 11/97 9
 Petříček, Petr 16/97 18
 Ratoš, Jonatan 10/97 1
 Reiner, Martin 10/97 19
 Reiner, Martin 17/97 1
 Rodéssová, Montserrat 18/97 19
 Scheinflugová, Olga 21/97 17
 Rezníček, Pavel 3/97 19
 Slíva, Vít 18/97 18
 Současná polská poezie 5/97 18
 Stachura, Edward 14/97 18
 Steinová, Rebeca 14/97 1
 Stojčić, Djoko 19/97 19
 Stradický-Stanczyk, Petr O. 16/97 18
 Szymborska, Wislawa 4/97 7
 Šalda, František Xaver: 7/97 1
 Šimůnková, Tereza 13/97 17
 Štroblová, Jana 20/97 1
 Šustáček, Ferdinand 17/97 18
 Toman, Karel 5/97 1
 Tomeš, Milan 17/97 19
 Vacík, Miloš 3/97 19
 Vacík, Miloš 13/97 19
 Veselský, Jiří 12/97 19
 Vlach, Luboš 11/97 19
 Weiner, Richard 11/97 1
 Wiedemann, Adam 14/97 16
 Wojaczek, Rafał 14/97 19
 Zogata, Jindřich 15/97 19

Próza

Allendová, Isabel: Pomsta 13/97 18
 Binar, Ivan: Promluvy ke spící kočce 1. 20/97 17
 Blaulich, Max: O černém obláčku, Psi z Bukurešti 15/97 19
 Čábel, Josef: Višňování 4/97 19
 Faulkner, William: Hluk a vřava 20/97 18
 Fischerová, Daniela: Hoch z antihmoty aneb O mé babičce 20/97 17
 Grögerová, Bohumila: Branka z pantů 20/97 20
 Hocheľ, Braňo: Záhradník 10/97 18
 Hrbáč, Petr: Starosta, Velitel, Do divadla!, Mléč 9/97 18
 Hvorecký, Michal: Mrakodrap 7/97 19
 Klukanová, Ludmila: Krajiny 15/97 18
 Macura, Vladimír: Kouzlo poezie, obzvláště slovenské 6/97 18
 Majcher, Jan: O zvnějšňování vnitřního 21/97 18
 Marboe, Marcella: Jen tak si být sama sebou 20/97 17
 Medvědí žena atd. (indiánské povídky) 12/97 9
 Moritz, V. M.: Triatlon 9/97 18
 Przewczek, Wilhelm: Torpédo v Kamélii 17/97 18
 Pálenký, Petr: Nadešel čas bláznů 11/97 19
 Smoljak, L. - Svěrák, Z.: Cimrman dentista 20/97 17
 Šilhan, Filip: Věci ve tmě 1/97 18
 Šilhan, Filip: Můra a sen 16/97 19
 Tarkovskij, Andrej: Deník 5/97 14
 Třešňák, Vlastimil: U tří Steinitzů 1/97 9
 Uvíra, Kryštof: Gesto z písku 4/97 18
 Velikič, Dragan: Joyce v Terstu 8/97 18
 Velikič, Dragan: Příběh o dvou Vladimírech 2/97 18
 Vveděnskij, Alexandr: Smrtipoty 20/97 13
 Zábrana, Jan: Celý život (úryvky) 17/97 8
 Žila, Jaroslav: 6/97 19

Rozhovory

Blahynka, Milan 3/97 8
 Bratršovská, Zdena; Hrdlička, František 2/97 8
 Diviš, Ivan 20/97 9
 Graham, Peter 5/97 8
 Gurevič, Aron 7/97 8
 Hrbáč, Petr 19/97 8
 Kahuda, Václav 18/97 8
 Kinkor, Jiří 21/97 8
 Ludva, Roman 11/97 8
 Machala, Lubomír 9/97 9
 Marianacci, Dante 20/97 8
 Matoušek, Ivan 6/97 8
 Nakladatelství Doplněk 8/97 9
 Opelík, Jiří 15/97 8
 Peňás, Jiří 16/97 8
 Pluháček, Martin 8/97 8
 Putna, Martin C. 4/97 8
 Rokytka, Milan 9/97 8
 Sokalav-Vojuš, Sjaržuk 19/97 11
 Suchomel, Milan 13/97 8
 Tichá, Jindra 10/97 8
 Topol, Jáchym 12/97 8
 Třešňák, Vlastimil 1/97 8
 Vodička, Miloš 7/97 17
 Zákupa, Richard 21/97 11

Pět odpovědí, str. 3

Adamovič, Ivan 3
 Balk, Eero 12
 Berková, Alexandra 20
 Grosmanová, Edita 21
 Horák, Jiří 13
 Janáková, Iva 10
 Kocourek, Jiří 1
 Křištof, Václav 5
 Lahoda, Vojtěch 2
 Měšťan, Antonín 19
 Rambousek, Jiří 4
 Rulf, Jiří 15
 Špirit, Michael 16
 Uvíra, Kryštof 6
 Vernerová, Andrea 8
 Víšková, Jarmila 9
 Zelinský, Miroslav 14
 Zgustová, Monika 11

Z literárního archivu PNP, str. 14

Deml, Jakub: Korespondence 6
 Dopisy dětí Františku Hrubínovi 8
 Fričová, Karolina: Deník 15
 Fričová, Karolina: Deník 16
 Fučíková, Gusta: Autobiografie 17
 Havlíček, Jaroslav: Dopisy z vojny 7
 Hlávka, Miloš: Z deníku 21
 Kostroun, Karel: Hledání tvaru v próze Alexandra Klimenta 13
 Kraus, Arno: Dopisy T. R. Fieldovi 10
 Kvapil, J. a Svoboda, F. X.: Oplakávání Aloise Jiráska 12
 Marek, Antonín: Měj se dobře, má hubičko! (z rodinné korespondence) 18
 Na okraj písemné pozůstalosti Čenka Zírta 19
 Svobodová, Růžena: Korespondence s Arne Novákem 9

**Biologicko-společenské poklesky
autor Stanislav Komárek, str. 16**

A přece létají 4
 Barva sezony 7
 Cesta skrz 21
 Co čert chce 9
 Dědictví otců 18
 Do cibule 19
 Hrad přepevný... 15
 Jedné podstaty 9
 Jméno a číslo šelmy 21
 Morbus sacer 19
 ...na věčné časy 17
 Nad naše síly 13
 Neučiníš sobě obrazu 16
 Opičí past 7
 Oповážlivé nespolehání 17
 Pocit uvědomění 11
 Pravda vás osvobodí 10
 Proces interpretace 10
 Proces lpění 12
 Proces vykoupění 18
 Prodlí jen, jsi tak krásný 17
 Svět jako vůle a představa 13
 Z vody vytažení 15
 Zločin a trest 4

Souvislost, str. 24

Bílek, Petr A.: Současná teorie literatury v USA 21
 Gutfreund, Emil: Z deníku 15 - 17
 Chvatík, Květoslav: Setkání a přátelství 18 - 19
 Jungmann, Milan: Spory časové a nadčasové 20
 Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata 3 - 9
 Krahulík, M.: Tarot jako univerzální systém 10 - 13
 Lorenc, Zdeněk: Poslední bitva o Dada pravé a Dada naruby 1 - 2
 Thore, Tony: Slovník pojmů postmoderní kultury 14

Edice Tvary

Bauer, Michal: Interpretace Ortenovy poezie českou literární kritikou 6
 Binar, Ivan: Esej pro Petra S. 5
 Burián, Roman: Literární kritika v českých denících 1990-91 8
 Filipi, David: Smotky vidin 3
 Charoust, Milan: Bílý a černý blues 16
 Jedličková, Alice: Vykrádání Zlodějiny aneb Poetika 4

Jaroslav Róna, „Dav“, pastel, 1989

Klíma, Miroslav: Hodiny do povřísel 1
 Klobouk, Jiří: Andrea, Oslava mých šedesátých narozenin 19
 Literární soutěž Danny 97 12
 Miler, Karel: K věci 7
 Moucha, Josef: Svět je svět 9
 Mrazík I 13
 Mrazík II 15
 Pajas, Robert: Přirozené vlivy 11
 Rotrekl, Zdeněk: Popis pohřbívání mýdla a kostní moučky 21
 Sacher, Petr: Konec poezie 18
 Stoniš, Miroslav: Pakárna na entou (komedie o dvou dějstvích) 2
 Tři eseje - vítězné práce z lit. soutěže 20
 Vízdalová, Ivana: Na stezkách kritického žánru 17
 Wimmer, Stanislav: Božena Němcová o Babičce 10
 Zelinský, Bronislav: Zlatá svatba Hanse Rösslera 14

Recenze

(v závorce uveden autor recenze)

Ajvaz, Michal: Tyrkysový orel (Vladimír Novotný) 19/97 20
 Aluze 5/1997 (Petr Cekota) 16/97 23
 Aspekt (časopis) (Miroslav Zelinský) 14/97 22
 Bachmannová, Ingeborg: Malina (Ivana Vízdalová) 4/97 23
 Balzac, Honoré de: Úvaha o elegantním životě (Vladimír Novotný) 5/97 21
 Beierwaltes, Werner: Platonismus a dějiny (Ladislav Nagy) 7/97 22
 Bernhard, Thomas: Wittgensteinův synovec (Karel Minařík) 3/97 22
 Bezchlebová, Franková, Štichová: Cesta - cíl neznámý (Jan Podlešák) 3/97 23
 Binar, Ivan: Jeníkova práce (Iva Málková) 17/97 21
 Blažková, Jaroslava: ...ako z gratulačnej karty (Miroslav Zelinský) 14/97 20
 Bohové s lotosovými očima (Jana Červenková) 18/97 22
 Bondy, Egon: Severin (Vladimír Novotný) 1/97 20
 Bondy, Egon: Sklepní práce (Vladimír Novotný) 20/97 23
 Bonn, Hanuš: Dozpěv (Hana Housková) 1/97 22
 Box 6/1996 (Petr Cekota) 6/97 23
 Burke, Peter: Italská renesance (bho) 4/97 23
 Čechov, Anton Pavlovič: Drama na lovu (Vladimír Novotný) 6/97 21
 Čejka, Eduard: Československý odboj na západě (Jaromír Hořec) 11/97 22
 Čep, Jan: Samomluvy a rozhovory (Michal Bauer) 9/97 21
 Černý - Preisner: O povaze naší kultury, Kultura bez konce (Vladimír Papoušek) 15/97 20
 Černý, Jiří: Dějiny lingvistiky (Olga Blažková) 10/97 22
 Česká a slovenská literatura dnes (sborník) (Petr Cekota) 19/97 22
 Česká grafika XX. století (bh) 21/97 23
 Česká literatura (časopis) (Miroslav Zelinský) 14/97 22
 Český jazyk na přelomu tisíciletí (Olga Trávníčková) 19/97 20
 Čivrný, Lumír: Milost milosti (Jaroslav Fryčar) 21/97 22
 Dačický z Heslova, Mikuláš: Paměti (Jan Malura) 3/97 20
 Daněk, Hnat: Až budeme velcí (Martin Pilař) 8/97 20
 Dějiny americké literatury (Petr A. Bílek) 20/97 22
 Dějiny Ruska (Zdeněk Pousta) 9/97 23
 Dějiny Univerzity Karlovy (Luboš Velek) 12/97 21
 Doležal, Miloš: Podivice (Pavel Kotrla) 16/97 21
 Durych, Jaroslav: Služebníci neuziteční (Vladimír Papoušek) 7/97 21
 Durych, Václav: Svatý Jiří (Milan Exner) 10/97 20
 Dusil, Viktor: Jako by tudy nikdo nešel (František Černý) 4/97 22
 Dvory velmožů s erbem růže (Marie Koldinská) 17/97 22
 Estetika na křižovatce humanitních disciplín - sborník (Zdeněk Mathauser) 18/97 21
 Fajkus, B.: Současná filosofie a metodologie vědy (Karel Berka) 19/97 22
 Fajkus, Robert: Sívý křik (Jiří Staněk) 13/97 22
 Fajkus, Robert: Sívý křik (Pavel Kotrla) 13/97 23
 Filosofický časopis (Ladislav Nagy) 6/97 23
 Filosofický časopis 6/1997 (Ladislav Nagy) 13/97 23
 Fischerová, Daniela: Přísudek je v této větě podmět (Iva Málková) 7/97 21
 Gaarder, Jostein: Tajemství karet (Miluše Juříčková) 19/97 22
 Gellner, František: Teplo zhaslého plamene (Vladimír Píša) 11/97 21
 Generace 45 - sborník (Pavel Kosatík) 12/97 23
 Golding, William: Dědicové (Ladislav Nagy) 5/97 23
 Grondin, Jean: Úvod do hermeneutiky (Vladimír Papoušek) 21/97 21

- Grögerová, B. - Hiršal, J.: Nonsens (Vladimír Piša) 13/97 20
 Gurevič, Aron: Nebe, peklo, svět (Marie Koldinská) 3/97 23
 Haugová, Mile: Alfa Centauri (Miroslav Zelinský) 14/97 20
 Haumann, H.: Dějiny východních Židů (Hana Housková) 17/97 22
 Havelka, Jaroslav: Tesknice a zvukomalby (Milan Exner) 16/97 20
 Hemelík, Martin: Spinoza (Ladislav Nagy) 4/97 23
 Hilský, Martin: Modernisté (Silvia Pokrivčáková) 8/97 22
 Holub, Miroslav: Aladinova lampa (Ladislav Pytloun) 8/97 22
 Hořec, Jaromír: Půlnoční jam session, Vnitrozemí (Mirek Kovářík) 6/97 20
 Host 6/1996 (Patrik Šimon) 2/97 23
 Host 2, 3/1997 (Petr Cekota) 13/97 23
 Hostovský, Egon: Půlnoční pacient (Vladimír Papoušek) 8/97 21
 Høeg, Peter: Cit slečny Smilly pro sních (Blanka Kirsteinová) 10/97 22
 Hrochovi, Věra a Miroslav: Křižáci ve svaté zemi (Marie Koldinská) 8/97 23
 Huelle, Pawel: Davídek Weiser (Václav Burian) 2/97 22
 Charitonov, Mark: Car a blázen (Světla Mathauserová) 5/97 22
 Churchill, W. L. S.: Zrození Británie (Petr V. Bílek) 12/97 22
 Chvatík, Květoslav: Člověk a struktury. Kapitoly z neostrukturální poetiky (Jiří Trávníček) 5/97 20
 Jandourek, Jan: V jámě Ivové (Vladimír Piša) 18/97 22
 Jankovič, Milan: Kapitoly z poetiky Bohumila Hrabala (Vladimír Papoušek) 11/97 20
 Jeřábek, Dušan: Brněnská romance (Jiří Rambousek) 12/97 20
 Jeřábek, Dušan: Arne Novák (Světla Mathauserová) 15/97 20
 Jeřábek, Čestmír: Cizinec na ostrově (Pavel Kotrla) 1/97 21
 Jesenská, Milena: Nad naše síly (Hana Housková) 19/97 21
 Jirous, I. M.: Magorova mystická růže (Miroslav Zelinský) 14/97 21
 Jungmann, Milan: V obklíčení příběhů (Alena Přibáňová) 7/97 20
 Kafka, Franz: Deníky 1909-1912 (Ivana Vízdalová) 6/97 21
 Kahuda, Václav: Veselá bída (Vladimír Novotný) 10/97 20
 Kamen, Jiří: Za všechno může kocour (Petr Hanuška) 11/97 21
 Kantůrková, Eva: Záblesky paměti (Vladimír Novotný) 21/97 20
 Kaplan, Karel: Pět kapitol o únoru (Jiří Pokorný) 21/97 23
 Kasal, Lubor: Jám (Miroslav Balaščík) 13/97 20
 Kennedy, Paul: Vzestup a pád velmocí (Jiří Pokorný) 15/97 22
 Klíma, Ivan: Poslední stupeň důvěrnosti (Michal Bauer) 2/97 20
 Klimek, Antonín: Boj o Hrad (Pavel Kosatík) 5/97 23
 Klukanová, Ludmila: Zemský ráj... (Blahoslav Dokoupil) 5/97 20
 Knap, Josef: Bez poslední kapitoly (Vladimír Novotný) 17/97 20
 Kolář, Jiří: Dílo (Vladimír Papoušek) 13/97 20
 Kontext - překlad - hranice (sborník) (Alena Přibáňová) 19/97 21
 Kopecký, Miloš: Já (Vladimír Piša) 7/97 21
 Kosatík, Pavel: Bankéř první republiky (Jiří Pokorný) 11/97 23
 Král, Petr: Soukromý život (Marie Langerová) 7/97 20
 Krallová, Hanna: Tanec na cizí veselce (Petr Cekota) 12/97 21
 Kratochvíl, Jiří: Nesmrtelný příběh (Milan Jungmann) 20/97 21
 Krchovský, J. H.: Leda s labutí (Milan Exner) 15/97 21
 Kriseová, Eda: Kočičí životy (Petr Hanuška) 15/97 21
 Kritika a kontext (časopis) (Miroslav Zelinský) 14/97 22
 Kryl, Karel: Znamení doby (Mirek Kovářík) 4/97 22
 Kubešová, Blanka: Perlový svět (Michaela Bednářová) 7/97 22
 Kubin, Alfred: Země snivců (Ivana Vízdalová) 13/97 22
 Lahoda, Vojtěch: Český kubismus (bh) 13/97 22
 Langer, Martin: Průmysly (Jiří Staněk) 16/97 22
 Larus, Radek: Pán domu (Irena Zítková) 21/97 21
 Lašťovka, Ledvinka a kol.: Pražský uličník (Bohuslav Holý) 17/97 23
 Lévinas, Emmanuel: Totalita a nekonečno (Ladislav Nagy) 17/97 22
 Levy, Alan: Simon Wiesenthal a jeho případy (Hana Housková) 6/97 22
 Lévy, Bernard-Henri: Poslední dny Charlese Baudelaira (Petr Trnka) 12/97 22
 Levý, Jiří: České teorie překladu (Ivana Vízdalová) 1/97 22
 Lewis, Bernard: Dějiny Blízkého východu (Ladislav Nagy) 18/97 23
 Listopad, František: První věty (Patrik Šimon) 12/97 21
 Literatura, vězení, exil (sborník) (Antonín Jelínek) 20/97 21
 Lopatka, Miroslav: Pouť (Jiří Trávníček) 21/97 22
 Ludva, Roman: Smrt a křeslo (Alena Přibáňová) 3/97 21
 Lukeš, Zdeněk: Praha - Průvodce 19. a 20. stoletím (bh) 16/97 23
 Lustig, Arnošt: Propast (Michal Bauer) 4/97 21
 Lustig, Arnošt: Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou (Michal Bauer) 8/97 21
 Macek, Josef: Česká středověká šlechta (Marie Koldinská) 12/97 23
 Maděra, Petr: Krevl (Pavel Kotrla) 7/97 23
 Maděra, Petr: Krevl (Petr Hrbáč) 7/97 23
 Majer, Jiří: Kašpar Šternberk (Luboš Velek) 15/97 22
 Malá encyklopedie hinduismu, Malá encyklopedie buddhismu (Milena Štráfěldová) 8/97 23
 Malíš, Otakar: Čítanka světové literatury - I. díl (Emil Lukeš) 10/97 23
 Matthewsová, Caitlin: Keltské duchovní tradice (Milena Štráfěldová) 1/97 21
 Mazáč, Jaroslav: Konec návštěv (Jiří Staněk) 7/97 20
 Mikeš, Petr: Stříbrný pták ve žluté skříní (Iva Málková) 16/97 22
 Mikulášek, Oldřich: Verše I (Pavel Kotrla) 19/97 20
 Morava, Jiří: Havlíček v Brixenu (Vladimír Macura) 18/97 20
 Moštěk, Jan: Tenkrát v Paříži aneb Byl slídivej jako kočka, ale rád si (Patrik Šimon) 7/97 22
 Motýl, Petr: Spratek a krásná Danuše (Vladimír Novotný) 8/97 20
 Murrer, Ewald: Sny na konci noci (Alena Blažejovská) 1/97 21
 Musil, Robert: Wilfried Berghahn (Ivana Vízdalová) 8/97 22
 Němec, Ludvík: Já jsem ta tma (Pavel Kotrla) 5/97 20
 Opera - velká encyklopedie (Jana Vašatová) 2/97 23
 Orten, Jiří: Prózy I (Mirek Kovářík) 16/97 21
 Ouředník, Patrik: Neřkuli (Pavel Kotrla) 6/97 20
 Palivec, Josef: Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel (Jan Wiendl) 4/97 21
 Papoušek, Vladimír: Egon Hostovský (Vladimír Novotný) 9/97 20
 Patočka, Jan: Sebrané spisy - první dva svazky (Ladislav Nagy) 9/97 22
 Pernes, Jiří: Pod moravskou orlicí aneb Dějiny moravanství (Jiří Pokorný) 1/97 23
 Petru, Eduard: Vzdálené hlasy (Jan Malura) 10/97 20
 Procacci, Giulian: Dějiny Itálie (Jana Červenková) 20/97 22
 Procházková, Lenka: Šťastné úmrtí Petra Zacha (Michal Schindler) 21/97 21
 Prométheus (časopis) (Petr Cekota) 16/97 23
 Přetržená nit (almanach) (Milan Exner) 5/97 21
 Putík, Jaroslav: Plyšový pes (Vladimír Novotný) 3/97 20
 Putzlacher-Buchtová, Renata: Markétka hledá Mistra (Pavel Weigel) 5/97 22
 Rajchman, Pavel: Androgyn (Naděžda Macurová) 3/97 21
 Renaudová, Suzanne: Dopisy Bohuslavu Reynkovi (Michal Bauer) 12/97 20
 Revolver Revue č. 32 (Pavel Kosatík) 1/97 23
 Revolver Revue č. 33 (Pavel Kosatík) 6/97 23
 Richterová, Sylvie: Ticho a smích (Petr A. Bílek) 18/97 20
 Rilke, Rainer Maria: Zabíječ draků (Jiří Veselý) 5/97 22
 Rilke, Rainer Maria: Příběhy o milém Pánubohu (Ivana Vízdalová) 19/97 21
 Rozanov, Vasilij Vasiljevič: Apokalypsa naší doby (Vladimír Novotný) 11/97 22
 Rulf, Jiří: Nebezpečné dny (Milan Exner) 11/97 20
 Salaquřdová, Jiřina: Pohádky ze stříbrných hor (Olga Ještě Blažková) 9/97 20
 Saudek, Erik A.: Labuť a růže (Petr Cekota) 17/97 20
 Shakespeare, William: Sen noci svatojánské (Ladislav Nagy) 10/97 23
 Silková, Leslie M.: Obřad (Kolář, Stanislav) 17/97 21
 Singer, Isaac B.: Láska a vyhnanství (Hana Housková) 21/97 22
 Slíva, Vít: Volské oko (Jiří Trávníček) 11/97 20
 Smetanová, Jindřiška: TGM: „Proč se neřekne pravda?“ (Pavel Kosatík) 2/97 21
 Sokol, Jan: Rytmus a čas (Ladislav Nagy) 3/97 22
 Sontagová, Susan: Nemoc jako metafora (Ladislav Nagy) 11/97 22
 Sousedík, Stanislav: René Descartes a české baroko (Vladimír Urbánek) 3/97 22
 Souvislosti (časopis, téma Slovinsko) (Pavel Šaradín) 19/97 23
 Staněk, Jiří: Na hrobech samojedů (Petr Hruška) 15/97 23
 Staněk, Jiří: Na hrobech samojedů (Miroslav Zelinský) 15/97 23
 Stich, Alexandr: Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (lingvoliterární Jiří Trávníček) 1/97 20
 Stolzl, Christoph: Kafkovy zlé Čechy (Ivana Vízdalová) 12/97 22
 Strach o moudřevláčka, Sčítání tónů (Vladimír Piša) 9/97 22
 Suchan, Petr: Velká cesta k patě světa (Petr V. Bílek) 6/97 22
 Suchánek, Vladimír - grafika (Bohuslav Holý) 19/97 22
 Suchomel, Milan: Měsíc - jiné oči Jiřího Mahena (Jiří Rambousek) 21/97 20
 Sus, Oleg: Bez bohů geneze? (Jiří Trávníček) 17/97 20
 Sutor, Bernhard H.: Politická etika (Petr V. Bílek) 9/97 22
 Svozil, Bohumil: Próza obrazná i věcná (Blanka Svadbobová) 3/97 20
 Svozilová, Prouzová, Jirsová: Slovesa pro praxi (Olga Již Trávníčková) 18/97 22
 Szpuk, Roman: Věžňova oblaka (Petr Trnka) 18/97 22
 Šalda, F. X.: Básně (Michal Bauer) 10/97 21
 Šimečka, Martin M.: Zájem (Miroslav Zelinský) 14/97 20
 Šimečka, Martin M.: Zájem (Ladislav Pytloun) 17/97 21
 Škvorecký, Josef: Dvě vraždy v mém dvojím životě (Květoslav Chvatík) 4/97 20
 Šolle, Miloš: Od úsvitu křesťanství k sv. Vojtěchu (Milena Štráfěldová) 6/97 20
 Šolba, Jan: Bez hnutí křidel (Pavel Kotrla) 9/97 21
 Štroblová, Jana: Světlohy (Vladimír Piša) 6/97 21
 Štrpka, Ivan: Medzihry (Miroslav Zelinský) 14/97 20
 Švanda, Pavel: Na obou březích (Petr Cekota) 1/97 20
 Švanda, Pavel: Na obou březích (Jiří Trávníček) 4/97 20
 Švanda, Pavel: Libertas a jiné sny (Milan Exner) 8/97 20
 Švestka, Karel: Couvání do času (Vladimír Novotný) 16/97 22
 Tajemství květu - antologie makedonské poezie (Sáva Heřman) 7/97 18
 Terlecký, Nikolaj: Curriculum vitae (Vladimír Novotný) 18/97 21
 Tichá, Jindra: Smrt a odpuštění (Michal Bauer) 13/97 21
 Tichák, Milan: Vzpomínky na starou Olomouc (Petr Cekota) 11/97 23
 Tichý, Pavel: O čem mluvíme? Vybrané stati k logice a sémantice (Karel Berka) 1/97 22
 Toman, Karel: Básně (Vladimír Papoušek) 16/97 20
 Tomeš, Jan M.: Staré zahrady (Jiří Trávníček) 7/97 20
 Trojak, Bogdan: Kuním štětcem (Ladislav Pytloun) 2/97 22
 Třešňák, Vlastimil: U jídla se nemluví (Vladimír Novotný) 1/97 9
 TypoDesignClub 96 (bho) 6/97 22
 U řek babylonských - antologie ruské emigrační poezie (Světla Mathauserová) 9/97 23
 Urbánek, Zdeněk: Stvořitelé světa pokračují (Blanka Svadbobová) 6/97 20
 Urzidil, Johannes: Kde údolí končí (Hana Housková) 5/97 22
 Váchal, Josef: Malíř na frontě (Vladimír Novotný) 2/97 20
 Valenta, Edvard: Sborník z konference (Jiří Rambousek) 15/97 20
 Vašica, Josef: Literární památky epochy velkomoravské (Hana Bočková) 13/97 21
 Vodička, Miloš: Básně (Petr Cekota) 7/97 17
 Volání jeřábů - antologie čínské poezie (Zlata Kufnerová) 9/97 21
 Volková, Bronislava: Roztříštěné světy (Petr Hanuška) 10/97 21
 Vošahlíková, Pavla: Jak se žilo za časů Františka Josefa I. (Luboš Velek) 18/97 23
 Všeticka, František: Vnitřní vitráže (Petr Hanuška) 7/97 23
 Všeticka, František: Stavba dramatu (Dušan Žváček) 7/97 23
 Wágner, Jaromír: Karel Hynek Mácha v dějišti svých Cikánů (Jiří Veselý) 2/97 21
 Weber, Max: Autorita, Etika a Společnost (Ladislav Nagy) 21/97 23
 Weilová, Simone: Dobro, mez a rovnováha (Jiří Trávníček) 9/97 20
 Weles (časopis) (Miroslav Zelinský) 14/97 22
 Welles, René - Warren, Austin: Teorie literatury (Vladimír Papoušek) 12/97 20
 Zapletal, Zdeněk: Andělé a Démoni (Hedvika Okrouhliková) 3/97 21
 Zeyer, Julius: Dům U tonoucí hvězdy (Milan Exner) 4/97 20
 Zívř, Ladislav: Konfese (Michal Bauer) 16/97 23
 Zlín, Karel: Poesie (Jiří Trávníček) 16/97 20
 Zogata, Jindřich: Mýtiny (Miroslav Zelinský) 14/97 21

Pravidelné rubriky

Ejhle člověk! (Jakub Šofar)
 Dotazy Tvaru
 Kde dostanete Tvar
 Napsali o Tvaru
 Napsali do Tvaru
 Oznámeno Tvaru
 Poděl...
 Slovenské drobnice (Vojtech Čelko)
 SoftTvar, HardTvar (Vladimír Novotný)
 Tipy Tvaru
 Z vernisážníku Patrika Šimona
 Zápisky z četby

Glosy, zprávy, oznámení a další drobné články (str. 2 a 3)

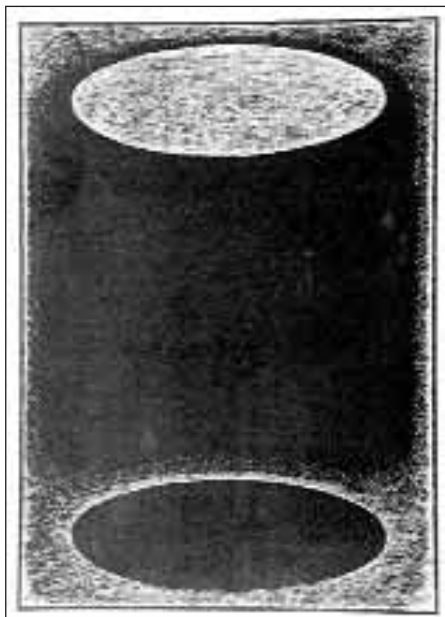
Petr Hrbáč

Trapnost jako indikátor

Mezi úskalí, jejichž zdolávání si literáti při psaní málokdy uvědomují, patří i vlastní trapnost. Jsou texty, kde autorská trapnost už z podstaty nevystupuje tolik, a texty, kde je nebezpečí naopak velké. K těm druhým patří zejména beletrie, poezie a deníková či vzpomínková próza, kdežto v takzvaném odborném pojednávání autor používá skoro vždy mimikry nějakého toho názvosloví či terminologie a hranice jeho osobního nasazení nemusí být vůbec zřetelné. Tohle nasazení asi souvisí s potřebou autora poznávat vlastní meze, což by mělo zajímat hlavně ty, kteří se o sobě psaním chtějí něco dozvědět, tedy patrně nezanedbatelné procento psavců vůbec.

K taktice boje s trapností patří i nezbytnost psát pouze o něčem a nikoliv o všem. Ale tato cesta se může někomu zdát nepotivá. Proč zamlčovat? Proč obcházet? Kde už si nic nenalhávat, když ne při psaní, jehož cílem má být lepší pochopení sebe sama a vlastního života? A přece to vůbec není lehké a například trapnost bývá velmi zákeřnou překážkou objektivnosti.

Trapnost ale možná je pouze lehčím či nižším stupněm nějakého jiného druhu poznání, poznání o vlastní nedostatečnosti, které ovšem nemusí být nutně trapné. Co se týče objektivního pohledu na sebe či na téma, o kterém někdo píše, bývá požadován hlavně u odborné literatury, u reportáží, u novinářských článků, u deníkových a vzpomínkových textů, kdežto u beletrie a básniček už zřejmě tolik ne. Proč také, když se fabuluje a básní? A přece: jestliže i u krásné literatury hledáme, nakolik je pravdivá, tedy objektivní, proč bychom nemohli totéž podvědomě hledat i u sci-fi? Nebo u nějaké té smaženice opatřené předponou „kyber“, která se ostatně podobně jako dobrá detektivka ne vždy čte špatně i člověku literárně obtížnému? (A ostatní tu a tam obtížnému?) Domnívám se, že to opět bude trapnost jakožto ne nutně nižší,

Miloslav Moucha, z cyklu Berešit, dřevoryt, 1942

ale rozhodně zvláštní druh signalizace objektivnosti a autorské objektivity, který více či méně vystoupí i v případě čtení o nepravděpodobném dobrodružství. Sci-fi a spol. jsou tím místem, kde můžete blábolit jako opilý surrealista (i když ten, mám dojem, bývá, co se týče surrealismu, v opilsti nápadně střízlivý, viděl jsem to na vlastní oči) a čtenář se bude jenom usmívat.

Je pravděpodobné, že to byla sériová a klonální povaha techniky a technologií, která nastolila odlišné požadavky na zábavnou literaturu. Teror informací ovšem už jenom zplacatěl předsmaženou psýchu a ke vědomí o nezbytnosti specializace přidal pár korektivních programků, tak řečených „patchů“ (fuj, to je ale výraz). A abych pravdu řekl, myslím si, že úzkost přepadající i autora literatury nezábavné, takzvané „pocitivé“, je rovněž vyvolávána terorem informací. Možná jsou informace svým způsobem příliš silné slovo, možná jde pouze o znalosti (je či není v tom rozdíl ve dnešním nivelizovaném prostředí?), a něco nás nutí zoufat si nad tím, že při psaní narážíme na mnoho situací, kdy bychom potřebovali být patřičnými experty. A trapnost, samozřejmě, poctivě hlásí, není chytrá, je to jenom nástroj jakési zpětné vazby a může se mylit, nevědět, je prostě nastavena. Kdežto expertnost rozféděná ve smaženicích a polívkách z prášku ve sci-fi textech je zvláštního druhu, tak zvláštního, že přechcala jak čtenáře, tak autory.

DOKUMENT

Lidové noviny
redakce

Věc: Poděkování za číslo Lidových novin z 11. 12. 1997

Vážení soudruzi,

potěšilo nás, že jste v ovzduší rostoucí netolerantnosti a okázalého přehlížení velkých duchů naší socialistické kultury našli v sobě dostatek občanské statečnosti a připomněli důstojně tklivým nekrologem dnes záměrně přehlíženou vědeckou, překladatelskou a lidskou cestu s. Vladimíra Bretta. Bez s. Vladimíra Bretta si nedovedeme představit ono nádherné dvacetiletí našich moderních dějin, které předznamenal akt bratrské pomoci, ony osvobodivé zvuky sovětských tankových pásů na ulicích našich měst v srpnu roku šedesátého osmého, kdy jsme málem mohli skončit tam, kde jsme dnes. S. Brett patřil k čelným nadšencům, kteří se ujali nesnadného úkolu bojovat proti nepřátelským plíživým metodologiím, a všechny kouty naší nadstavby vlastníma rukama rázně vymetl jako Augiášův chlív. Nezapomenutelný je zejména jeho podíl na tom, že se zpět do lůna marx-leninské uměnovědy navrátili nejméně dva tzv. akademické ústavy.

Všichni, kdo si to pamatují, dobře vědí, že to tehdy nebyla práce jednoduchá, bylo třeba poslat desítky nákazou poznamenaných intelektuálů, kteří se odtrhli od dělnické třídy, zpátky do jejího lůna, do kotelen a do fabrik. Mnozí váhavci by couvli před tak náročnou povinností, třeba by i fňukali, ale Vladimír Brett byl jedním z těch, kteří necouvli, a nefňukal. Naopak rád a aktivně udělal tu nevděčnou práci, protože věděl, že ji udělat prostě musí.

Čest jeho památce!

Jsme rádi, že Lidové noviny prokázaly, že jsou novinami skutečně **Lidovými**. Dává nám to naději, že až se čas naplní, najdou i pro nás kus teplého, soudružského slova, případně že se budou s těmi, co přijdou po nás, aktivně podílet na vybudování nového, socialistického Československa.

S pozdravem

Světu mír!

Výbor na ochranu politicky pronásledovaných

Z VERNISÁŽNÍKU PATRIKA ŠIMONA

Probíhají dvě výstavy, z nichž ta v Rudolfinu nese název *Poslední obraz* a v Galerii Václava Špály se představuje koncepční přehlídka posledních děl Tomáše Císařovského se sebeironizující poznámkou *U konce s dechem*.

Když se Milena Slavická ztotožnila s představou, že umění, pokud má být celistvé, musí zahrnovat ve svém spektru i protikladné projevy, nemohla tušit, jak snadný si na sebe klade úkol. Její kurátorský projekt **POSLEDNÍ OBRAZ** již v samotném názvu evokuje nijakost. Copak žijeme v době, která by snad zahrnovala obraznost? Nebo jsme otupěli vůči všem projevům, které se dobrovolně přihlašují k retrospektivnímu vnímání klasických technik, nevyjímaje z toho ani schopnost zobrazovat svět srozumitelným postupem. Slavická dobře ví, že malba a její bytostná potřeba ani na straně umělce, ani diváků nevyprchala. Podívala se, co se děje na UM-PRUM, pohlédla také, jak se zdá na poslední chvíli, i na umělce z Akademie výtvarných umění, prohlédla si katalog *Osvobozené jistoty*, na jehož základě zařadila do Rudolfinu i pár jmen, která už nestihla dát do svého skromného černobílého katalogu, jenž potlačil jakoukoli osobitost barevného díla. Neuvědomila si však jednu z nejpodstatnějších dimenzí, kterou poskytuje obraz a návrat k němu - totiž že tématem nemůže být dnešní civilizace, že téma vyžaduje mnohem odvážnější motivy - pokusit se vy-

jevit skutečnou podstatu návratu ke klasickému dílu, jehož forma rezignuje na vše „umělé“: na instalace, videoarty apod. Slavická ale šanci promarnila. Ke cti jí však nutno připočíst, že byla odvážná. Položila jeden malý kamínek na hrob, do něhož dnešní kritici pohřbívají vše odlišné ze strachu, že budou nuceni přehodnocovat své omyly. Z hrobu, z něhož dnes vzlíná přesvědčivá síla umění posvěceného symbolismem a romantikou, těmi pradávými balzamy tvůrčího činu.

Slavická si klade otázku, zdá má smysl malovat obrazy? Uvědomíme-li, že tuhle otázku si kladl už Duchamp, pak je možná vhodné zeptat se opačně: Má ještě smysl pokračovat v instalacích? Samozřejmě že umění je proměnlivé, nesnese žádné dogma. Nesouhlasím však s tím, že je nutné smířit se s pouhými reflexemi světa. Jsou laciné a blízké otupení. Každé dílo, bez ohledu na svou funkci a podstatu, pokud má schopnost emotivního a estetického zásahu a pokud je přínosem pro lidskou imaginaci, musí mít právo na svou existenci. Jestliže jsme rezignovali na čas, nesmíme polevit v přiběhu zastavení. Veškerá nesourodost a dynamika díla je závislá na jeho možnostech obstát v čase. Jestliže jsme zrychlili tempo existence, musíme mít schopnost kontemplance. Všepožírající rychlost gagů vyprazdňuje účelnost a energii vnímání. Čas, který váže umělce k promyšlení a chystání uměleckého díla-obrazu, je vstu-

penkou k nadčasovosti. Je silným vkladem a devizou k dalšímu zúročení. Jít po stopách těchto pradávých hodnot je spolu s rozlišováním kvality od kvantity nedílnou součástí práce kritika a historika umění.

Z výstavy v Rudolfinu bych vyřadil pro větší přehlednost okamžitě velké záběry na *automobily* Milana Saláka. Jsou nemožnou banalitou. *Akty* Jana Procházky překáží, jeho *Ekologický aktivista* (zamýšlená kompozice po vzoru C. D. Friedricha) je jen sloganem bez autenticity. Jeho *Psí madonka* je pustým kýčem. Hudzičova kresba (*Houbař* 1997) vrací nás na stránky Zlaté Prahy a Světozoru. Práce Víta Soukupa jsou nepřesvědčivé. Postrádají magii, tajemství. Je z nich cítit prázdnota. Zato Kryštof Krejča by si zasloužil mnohem větší prostor. Je blízký něčím v tělesnosti svých obrazů Karlu Balcarovi. Krejčova kompozice *Maso a šavle* je ve svém realistickém minimalismu mnohem přesnější než *Kůže jednorozce*. M. Engelbert z AVU instaluje svůj obraz pokaždé jinak (jednou naležato, pak naplácato), spolu s T. Kubíkem a D. Pitínem by si také zasloužili nesporně víc místa. V katalogu o nich není ani řádka. Obrazy L. Kmeťové mne nechávají chladnými. Na obdobná témata znám od spousty autorů celou nůši variací.

Celkový dojem z výstavy je rozpačitý. Myslím, že by neškodilo dát příště víc peněz a prostoru na něco opravdu vyváženého či konfrontačně nebojácného. Takhle to vy-

padá jako výslužka od těch, co by se rádi dotýkali ďábelských skal, ale chybí jim kuraž k překonání údolních nížin.

...

Start nové umělecké evoluce nacházím v promyšleném světě **Tomáše Císařovského**. Jeho výstava v Galerii Václava Špály nazvaná **U KONCE S DECHEM** je nejspíš nadechnutím po projektu **BEZ KONÍ**, jehož středem zájmu byla aristokratická společnost zbavená svých dávných viditelných atributů. Tehdy jsem žertoval s umělcem, kdy bude malovat kuchaře mezinárodních hotelů anebo lehké děvy. Císařovský překvapil, neboť dokazuje, že silný námět je stále po ruce. Ve svých dílech stále posouvá vlastní dosavadní nálezy z předešlých období. A jde zejména o emoce - dotek světa mužů a žen, překračování vzájemných hranic těchto světů a překrývání rituálů. Jsme svědky rafinované hry s detailem či s útočnými barvami, jejichž pravým defilé je obraz *Na louce*.

Výstava rozhodně neevokuje „řeč uvolněných 60. let“, v tom se kurátor výstavy mylí, nýbrž je podle mého názoru přesnou definicí dnešního času. Jsme tu my, opuštěnci na lodi, se svými rozpaky i klamy, o čemž Císařovský jako pozorovatel přináší sebevědomou a profesionální výpověď - konečně jedna z mála výstav, která nás nešokuje převleky exhibicí.

Reakce pánů Slezáka a Kasala (Tvar č. 21/1997) na mé bitovské vystoupení (otištěné v Literárních novinách 43/1997) u mě ze všeho nejvíc vyvolávají podiv nad tím, jak jsou v nich věci, které bych považoval za evidentní a obecně zřejmé, zjednodušovány, přechylovány, pomíjány. Tak třeba bych považoval za obecně jasnou věc, že estetická funkce nemůže být hodnotou sama o sobě, ale je jakousi „prázdnou formou“ (jak kdysi nedávno poukázal A. Haman), k níž je možno přihlížet jenom v součinnosti s ostatními prvky, skládajícími dohromady dílo. Estetická funkce, sama o sobě vágní, se naplňuje a uskutečňuje skrz nejrůznější další, specifitější obsahy a prvky, které mohou mít nejrůznější podobu a charakter. Svou estetiku má tak nejen umění, ale třeba strojírenství... Nerozumím tedy, jak může Lubor Kasal své výklady zaštiťovat pouhou estetickou funkcí jako nějakou apriorní hodnotou, která jediná a nejdůležitější zakládá zbytek díla.

Považuji dále za evidentní, že existuje jakási **dialektika** textového a ne-textového, neustálé prostupování těchto dvou oblastí, jež lze kriticky ohledávat; můj bitovský příspěvek, mám pocit, že všeho nejvíc pojednával právě o **míře** tohoto prostupování (konkrétně o situaci, v níž textové zbytní na

úkor ne-textového). Mám za evidentní, že text je jednak počinem stvářejícím nový svět, zároveň ale i prostředkujícím médiem (tak trochu jako hmota v moderní fyzice má dvě vzájemně „neslučitelné“, avšak koexistující charakteristiky - vlnovou a částicovou). Oba pánové však jako by textu neustále přikládali jakousi suverénní samobytnost, která se koneckonců nepotřebuje vztahovat k ničemu mimo sebe sama, ale je jakýmsi přirozeným samonositelem, samoposvětitelem svého vlastního jsoucna. Lubor Kasal se přitom dovolává estetiky, Pavel Slezák dokonce božského aktu stvoření. Žiji v domnění, že kategorie obecné „přiléhavosti“ díla je pro čtenáře i kritiku legitimní a vcelku zřetelná, i když samozřejmě její konkrétní rozeznávání bude různorodé, nejednoznačné, bohaté. Nikdy by mě nenapadlo, že za tímhle srozumitelným výrazem bude okamžitě spatřována až patafyzická snaha zjistit, „jak to doopravdy bylo před textem“, či snad latentní touha dohnat básníky k pěchování krabiček hnojem namísto psaní básní. Stejně tak žiji v domnění, že je obecně zřejmý a známý - čímž nemá být řečeno, že absolutně rozpoznatelný, oddělitelný - rozdíl mezi obsahy, které jsou v intencích díla (byť i bez vědomí autora), a obsahy, které z díla vzlínají bezděčně, nepřímo,

mimovolně, dílu „navzdory“. Vědomí tohoto rozdílu tvoří ostatně důležitou, ne-li základní půdu pro rozpoznání smyslu a kvality (zdařilosti) díla vůbec. Myslí-li si však Pavel Slezák, že „má-li báseň vyjadřovat rozpaky, zmatek, prázdnotu, bezcílnou ukecanost a působí-li právě tímto dojmem, pak je přece přiléhavá“, dopouští se podle mě elementárního lapsu a zmatení celé věci. Všeobecně se přece hovoří o umělecké **mimesis**, o umění jako jakémisi **zpodobení**, nikoli o pouhém (mechanickém) evokování zmatku zmatekem, prázdnoty prázdnotou, ukecaností ukecaností...

Vnímání textu u vědomí dialektiky textového a mimotextového vyžaduje nasazení (smyslové, zkušenostní, představové...) na **obou** stranách procesu (tj. na straně textové i mimotextové), zatímco vnímání textu jako samobytné entity se chť nechť této „dvoj-proudovosti“ zřiká; výsledkem je solipsismus, dokonale zosobněný Slezákovou větou: „Potřebujeme-li tajemství, stačí ho chtít vidět.“ Ano, za určitých okolností si snad opravdu můžeme pouhým chtěním navodit pocit tajemství, stejně tak jako po určitém duševním úsilí jistě budeme schopni nahlédnout vše jako dokonale odtajněné... Za tímhle nivelizováním významů a obsahů, plynoucím ze Slezákovy řeči, vidím nakonec zas tu samou nevělu či neschopnost nazývat, ohmatávat a uchopovat věci tohoto světa, jež mi scházela u mladé poezie, ztrácí se mi v tom docela elementární touha či chuť textem objevit, textem zakusit věci, jak jsou (a nejen „zakusit“ text sám). Zdůrazňuji, že samozřejmě nemám na mysli objevování a poznávání vědecké, empirické, faktické či jaké, ale poznávání **básnické**, které podle mě daleko přesahuje pouhou estetickou funkcí jazyka, již má za „nejdůležitější v poezii“ Lubor Kasal. Konečně napsal-li jsem (záměrně poněkud obrazně), že „poezie básní nezačíná“, pokládám za čitelné, že jsem tím nechtěl doslovně a školsky říci, že ve světě existuje an sích jakási vlastnost či entita nazývaná „poezie“; svět si vskutku nedělá starosti se sebezpojmenováním a sebeurčováním. Měl jsem tím však na mysli, že poezie se usku-tečně už jistotu **interakcí** člověka se světem, pokud ji jako poetickou člověk prožije, za takovou označí. Text je přirozenou, i když ne nezbytnou extenzí tohoto „dění“ mezi

člověkem a světem - a ovšem i zpětnou vazbou; i tady existuje neustálá rezonance, dialektika mihotavých průniků mezi prožitým a napsaným; prožité podnítí napsané, napsané nasvítí, vytřídí, „vzvedne“ prožité... Tyto věci mi ale přijdou elementární a všeobecně známé a přijde mi, že dohadovat se o nich nezakládá žádnou skutečnou polemiku, jen únavné vyjasňování si každého použitého pojmu či obratu.

Zkratovitým anebo příliš doslovným čtením vzniká mnoho dalších nesrovnalostí. Lubor Kasal například z toho, co říkám, vyvozuje, že prý podle mě „text musí obsahovat život a svět ne zprostředkovaně, slovně, ale jaksí rovnou“ - tahle doslovnost činí z polemiky málem právo útrpné; text samozřejmě **vždy** obsahuje život a svět zprostředkovaně a já od začátku do konce nemluví o ničem jiném než o tomhle zprostředkovávání; o jeho charakteru, kvalitě, přiléhavosti, funkčnosti. Mluví-li o vidění, zachycování anebo nazývání, je zřejmé, že jde o vidění, zachycování a nazývání **slovy**, mluví-li pak dál o „čisté jazyka a stylu“, snažím se pojmenovat stav, kdy jazyk a styl začnou přehnaně prostředkovat už jen samy sebe (autorovu literárskou obeznanost), kdy se důraz příliš přesune k autonomnímu, do sebe zakutanému, jen v sobě rezonujícímu verbalismu.

Ve Slezákových poznámkách je zkratem uvedeno, že autorům mladé poezie vyčítám sebestylizaci - z mého příspěvku snad jasně vyplývá, že jim nevyčítám sebestylizaci jako takovou (té se přísně vzato vskutku nelze vyhnout), ale její **přemíru**, její **převahu**, její **diktát**. Slezák se pak vyloženě mýlí v tom, že básníkům vyčítám destruktivní gesto - pozorný čtenář si v mém článku všimne naopak zmínky o tom, že mi ve srovnání s předchozí generací u dnešních mladých básníků upřímné, „cudné“, sebezničující gesto **schází**.

A ještě drobnost, možná příznačná: Na počátku bylo slovo podle **českého** překladu bible; nejsem v biblických studiích honěný, tuším ale, že už jen řecké logos znamená něco hlubšího, abstraktnějšího a metafyzičtějšího než pouhé slovo. Dovolil by takový pojem Pavlu Slezákovu jeho rychlokašně doslovnou úvahu o samospasitelnosti textu?

JAN ŠTOLBA

Biologicko-společenské POKLESKY

Stanislav Komárek

Meze poezie

Řecké slovo „poiésis“ znamenalo jakoukoli tvorbu, novotvoření, v užším slova smyslu to, co produkuje osoba posedlá nějakou numimózní silou, v typickém případě např. Múzami, dcerami Mnemosyné (Paměti), které to, co má být vytvořeno, přímo vnukají, našeptávají či předzpěvují. Skrze poezii, pracující prostřednictvím metafor a analogií, docházelo k relevaci toho, „jak to je“. Ono bujné novotvoření v člověku není nepodobné bujení biologických jsouc - není vůbec náhodou, že pozdní devatenácté století, volající nejprve Nietzscheovými ústy a potom mnohohlasným chórem po mýtu, archaičnosti, přírodní nespoutanosti, se ve svém pokračování do dvacátého věku s takovou oblibou obírá např. analýzou snů a změněnými stavy vědomí pomocí farmak (nejdříve surrealisté, později s podobnými obrazy koketuje new age a konečně dochází k širokému „zlidovění“).

Je sice pravda, že není jiného poznání než metaforického a že poezie v širokém slova smyslu prosakuje do všech oborů lidské činnosti včetně vědy, ale jakýmsi

způsobem je důležitý „směsný poměr“ imaginace a logu. Při přebujení logiky a kultu vykazatelnosti vzniká cosi oblundného, z čeho se vytrácí veškerý smysl, myšlenkové systémy, v nichž uhasil veškerý život a které mohou nadchnout pouze jedince nadané směsí zaslepenosti a pedanterie (obraz světa osvícenského éry je toho krystalickým příkladem, ale i pozdější doba je na podobné jevy bohatá). Při přebujení imaginace je možné propojit cokoli s čímkoli a spatřit téměř libovolnou analogii či vhléd, nežádající si jakékoli verifikace ani zkušenosti. Věci se mají dnes tak a zítra onak, dnes ještě pocházejí naše reinkarnované duše ze souhvězdí Plejád, zítřek bude mít své vlastní pravdy - není zde, jak odlišit „podvod“ od „nepodvodu“ - tyto kategorie jsou tomuto světu vlastně jen v náznu (převážná část „ezoterické“ tvorby, tvořící podivnou protiváhu computerových manuálů, je právě této povahy - značná část lidí je nucena obě životně důležité komponenty hltat a prožívat odděleně).

Ukážkou silného přebujení imaginativních komponent byla třeba německá romantická věda, okouzlivá i posléze vyčerpavší své potenciály a opuštěná ve

jménu ploského scientismu druhé poloviny 19. století. To zajímavé však vzniká právě propojením jisté dávky poetické imaginace a světa logu a výkazu v „záko-nech zachování“. Právě třeba evoluční biologie, archeologie, psychologie a další významné obory vědy vděčí za své bytí právě vybalancování obou komponent. Zcela bez imaginace však nefunguje nic, ani např. fyzika (marně se tu vtírají čínské představy o rovnováze jingovských a jangových sil ve světě). Právě bujivě mýtopoetická komponenta světa, držená na malý plamínek, vše osmyslňuje a oživuje, asi ve stylu novozákonního přirovnání o kvásku a díží mouky, v čisté formě vede však k čemusi prchavému a v podstatě neblahému, asi ve stylu koláče připraveného pouze z kypřičích prášků.

Cesta vědy v širokém slova smyslu, či lépe řečeno logizovaných nauk, je jistě pomalejší a úsilnější než cesta čisté imaginace, vpsledku ale, pokud si imaginativní složku alespoň trochu podržela, alespoň z části k cíli vedoucí. Svět přeludu a magie dokáže být nesrovnatelně spektakulárnější, ale i ošidnější a klamavý. Hologram, kterým naše ruka projde, aniž by jej uchopila, nám ukazuje, jak jeden z těchto světů vyrůstá z toho druhého a oplétají se jako hadi v Hermově Cauduceu.

Proces anticipace

Není třeba mnoho intelektuálního úsilí, abychom si vzpomněli na řadu případů ve svém okolí, kdy v jedné jednotlivci či větších korporacích dochází k „předvídaní“ budoucího vývoje a dělá-

ní vhodných opatření předem. Zatímco nákup uhlí na zimu nebudí u nikoho pozornost, předvídaní burzovních kurzů už ano a zakoupení klece několik dnů před tím, než na náš balkon přiletí kanár, či zvýšené utrácení už řadu dní před výhrou v loterii je v naší kultuře zvykem označovat termínem „náhoda“. Ve skutečnosti tvoří tyto situace plynulé kontinuum.

Je překvapující, že (alespoň podle počtu prací citovaných v referativních časopisech) vědecká produkce během obou světových válek poněkud klesala už před jejich vypuknutím a začala stoupat už před jejich koncem (očekával by se opak - pokles působení kombinací nouze, personálních ztrát a celkové dezorganizace až po vypuknutí války a naopak pomalé vzpamatování až po jejím konci). Z hlediska fungování živé přírody jsou její anticipační procesy pro jednotlivé účastníky právě tak „nevysvětlitelné“. Ptákům se „začne chtít“ táhnout na jih právě před tím, než nastane zima, část peří na bříse jim vypadá „právě včas“, aby mohli dobře inkubovat vejce, štěněti narostou nezavisle v dolní i horní čelisti zuby a „šťastnou náhodou“ do sebe zapadají. Selektionistické vysvětlení o uhynutí těch jedinců, u nichž tomu tak nebylo, nic nemění na tom, že „subjektivní prožívání“ těchto jevů ze strany jejich aktérů by bylo asi podobné jako u nás anticipace burzovních kurzů - „kdo by to byl řekl, že...“.

Zdá se, že kauzálně interpretovatelné anticipace jsou jen podmnožinou širší kategorie jevů - jungovská synchronicita je ostatně definovaná jako tendence k časovému či prostorovému hromadění jevů, žádajících si společné interpretace.

TVAR
představuje...

Roman Szpuk

Za mlhou kůrou

Přetžením mlha prozrazuje se v stromech:
Podél větví drolí se jí skryté,
ve velikých krůpějích snáší se, co halila:
Lampy samoty. Hles ptáka. V dále lán...

V těch krůpějích vždy dveřmi to bouchne.
Nevidím tam. Vstříkují už do jiného prostoru.
Bůh v plné práci posvátné pokrýl se potem,
v kůře tetován fosiliemi krúnýřků a nehtů drce-
ných.

Vlhkem prosakuje soumrak. Prudce se ohlídím
po hvězdě: jako když děvčátko malé
do hlavy trefím kamenem nazdařbůh vrženým,
na tu dálku nikdy nikdy neuvěřím v její smrt!
(*Cejnice, hustá mlha, mžení, soumrak*
10. 5. 1996)

Petr Maděra

Uprostřed

Šířky vysemeněné,
hvězdy v šlachách rybníka.
Kdo první plave na Adama
a moučnou kůži smáčí jako těstíčko
protknuté polykákem za větou,
má divný pocit ze studené hloubky
z ohňů na vzdáleném břehu.

Vítr ustájený v rákosí
spí vestoje
a mumlá zaklínadlo.
Nic před tebou,
nic za tebou.

Pandora

časopis literaturou

Časopis Pandora vydávají studenti Pedagogické fakulty UJEP za podpory katedry bohemistiky

šéfredaktor: David Daduč

Uprostřed výšleh světů, horoucí přírody,
výšleh světa paměti a vnímání.

Mizíš v pozeráku.

Vladimír Vaněček

...
Tak nějak podivně se vyjímá pavučina
pod jezerní hladinou.
Nejsilnější víra v jasnou oblohu,
utopené babí léto,
past na podvodníky.

(léto 1995)

Překlady Davida Daduč Irská středověká poezie

anonym, 6. století
Přichází, temeno odsekuté teslicí,
po divokohlavém moři
a v pláštích jeho dutohlavá
a křivohlavá družina.

Bude předzpěvovat mylné náboženství,
z lavice, tváří k východu,
a jeho lidi budou odpovídat
„Amen, amen.“

Krásná Étan
anonym, 9. století

TVAR
představuje...

Nevím, kdo to je,
s kým bude Étan spát.
Ale vím, že krásná Étan
sama spát nebude.

Jan Jeník z Bratřic
Písňe starodávna lidu obecného čes-
kého, namnoze nezbedné a pohoršlivé

...

Dokad trvá trnka,
vždycky prdel frmká.
Po svatém Havle
prdel se zavře.

Dokad trvá zelí,
vždycky hovno celý.
Po svatém Jiří
prdel se šíří.

...

Šla má milá z krčmy,
můj Honzičku, strč mi!
Kterak ti ho strčím,
když jest se mi skrčil?

...

U šenkýře v kuchyni
drbal Němec Němkyni.
Ona křikla: O mein Gott,
ouzká díra - velký knot!

Tyhle dva tance, vrták a rozkročák, za-
víraly v sobě divné figury. Tj. když se ta-
nečnice dle taktu hudby široce rozkročila,
tak v tom okamžení její tanečník svýma no-
hama, též do taktu muziky, v jejím rozkro-
ku chvíličku umělnivě tancoval. Což od
modličů neb pobožníků za velikou pohorš-
livost bylo jest pokládáno. A ne dlouho na-
to, skrze krajské oufady, ty oba dva tance
ostře se zapověděly.

Nové položky pražské ruské poezie

O pražské meziválečné ruské poezii -
v rovině individualit tu šlo především o Ma-
rinu Cvetajevovou, v rovině sdružení o Skit
poetov - bylo a jistě ještě bude napsáno ne-
málo. Z jevů spojujících pražskou básnic-
kou tvorbu meziválečnou s poválečnou byl
jistě nejvýznamnější básník Vjačeslav Le-
beděv. Je však třeba evidovat i onu ruskou
poezii, která se rodí v Praze dnes; vzniká
např. tak, že jejím autorem je pražský dopi-
sovatel novin *SM - today* vydávaných v Lo-
tyšské republice. Markovi Bljumentalovi
vyšly u nás díky pražské Pobožce Ústavu
ruského jazyka A. S. Puškina v polovině
90. let dvě básnické knihy - *Belaja pečal*
(Praha 1995) a *Moja gavaň* (Praha 1996),
obě s předmlouvou A. Pechtěreva.

Čtenář, který by obě sbírky jen běžně
prolistoval, by asi mohl konstatovat dvojí:
Za prvé kultivovaná tradiční ruská lyrika
s tradičními veršovými rozměry a známými
žánry - přírodním, reflexivním, milostným;
za druhé převažující obraznost tematiky
marinistické - moře (jehož vodní hladina
může být ovšem zastoupena i vodní hladinou
Vltavy), koráb, nebesa, slunce, luna,
hvězdy, Neptun, rusalka. Pozorný čtenář
však zahlédne i cosi, v čem tradiční motivy
přecházejí do něčeho aktuálního; mám na
mysli tak často dnes pojednávané napětí
mezi *totožností* a *jinakostí*: autor vyznávající
se výslovně ze svého ztotožnění s ruským
jazykem (a implicitně - celou svou poezií -
s ruskou veršovou tradicí) trvá současně na
svých „jinakostech“.

Nejen to. Stejně důležitá jako sama ma-
rinistická tematika a s ní spjatá obraznost
a rovněž jako to, že toto vše bylo Marku
Bljumentalovi napovězeno jeho námořnic-
kou minulostí, může být ona předchůdná
struktura v básnickově vědomí, která umož-
nila, aby na její místo byla jako adekvátní
výplň posléze dosazena právě ta a nejiná
soustava obrazů. V případě našeho básníka
k takové předchůdné struktuře nesporně
patří povědomí dvou paralelních rovin (na
jejichž místo byla uložena rovina oceánu
a rovina nebes), dvou rovin, mezi nimiž -
v obrovském biblickém prostoru - se ode-
hrává lidské životní drama, nezbytné smíře-
ní svárů, nastolení klidu, ale také zharmoni-
zování potenciálních rozporů poetiky verše.
Zde probíhají i předchůdně v básnickově po-
vědomí uložené motivy hledání a nacháze-
ní (za ně dosazeny námořní cesty a přístavy),
což je vlastně poznovu rozpětím mezi
jinakostí (v dynamice cest) a ztotožněním
(ve statické přístavu).

Smířování dvou paralelních rovin - ro-
viny zastupující, alegorické, a zastupované,
životní - někdy ovšem přechází i v básnicko-
vo riziko: může se stát poněkud vtíravým.
Naštěstí se nám vzápětí chvíle určité nespo-
kojenosti vynahrazuje ukázněnou a tichou
lyrikou. Žánr alegorie, k němuž se v sou-
časné poezii stavíme zdrženlivě, zde roz-
hodně nepřevládá, navíc ani případné Blju-
mentalově alegorii nemůžeme nepřiznat po-
zoruhodnou eufonii.

Zvláštního uznání zaslouží Bljumenta-
lovy překlady šestnácti básní lotyšské
autorky Arii Elksne ve sbírce *Belaja pečal*:
Taková báseň jako *Ťaželo* a její - aspoň po-
kud mohu soudit - zdařilý překlad z pera
dnešního pražského ruského básníka Marka
Bljumentala je skutečnou perličkou.

ZDENĚK MATHAUSER

Mark Bljumental

Můj přístav

Milovaná,
Mám psika.
Ještě nedospěl,
Ale výraz má smutný
Jako Anna Franková.

V lidském moři, chladném
a rozbouřeném,

Často,
Z vůle Všemohoucího,
Padáme spolu do propasti beznaděje,
A potom,
Zase Jeho vůle
Vynesé mě
Na hřeben vlny života.
A tehdy,
Z té výšky,
Vnímám celou hrůzu
Lidského bytí.

Milovaná,
Závidím svému psíku:
Nemá ani zdání,
Že jednou umře.
Občas,
Aby mě ochránil,
Nerozvážně štěká
Na urozené dogy, které neodpouštějí,
Připraveny ho roztrhat
Za
Odlišný původ
A neslýchanou drzost.
Ale já, člověk, vím:
V šíleném koloběhu života,
Kde číhají nelibostní žraloci,

Jsme všichni smrtelní.
Rouška nevědomé krutosti
Zastírá jim světlo,
A tak,
Hleďte na vznášejícího se albatrosa,
Nevidí krásu jeho letu,
Vzrušuje je pouze pach krve.

Milovaná,
Bojím se těch žraloků.
Však Femida,
Po sejmutí pásky z očí,
Naivně se diví
Jejich hrubé síle a zákeřnosti.
Duševní neduh
Přisál se ke mně
Jako chobotnice
A nedopřeje mi klidu.
Uragány zla
Nedávají naději na spasení.

A přesto...
Doplout k tobě musím.
A pokud splní se mé přání,
Rozpustím se
Jako sůl
V tvé krvi.
A můj věrný psík,
Který má smutný výraz
Jako Anna Franková,
Olízne tvou citlivou ruku,
Stulí se do klubička
Vedle tebe -
Mého hřejivého přístavu
V chladném lidském moři.

(Přeložila Jelena Seněšiová)

Petr

Slunce odhaluje ulici

Zbitý večer je vyvržený, jeho vnitřnosti slane břeňují parčík s břizou na ohništi. Mám sluch napíchnutý na vzdálené tramvaji, po které není vidu ani slechu, někde se červená skoro italsky, jako by chtěla rozumět loňskému listí odlehčenému vytlením v řídkých lesích Velké Baby. Potulná muzika je tak malá a prázdná jako flétna, která jde kadit. Radostně - pyl na mozku - myslím ke plotu kasáren, jsem tam na obchůzce mezi dvěma pozicemi hadího pcháče, musím

jej teprve najít a vyzvědět od něj, proč jedna lampa v Ivanovicích strakatě bděla minulou noc a proč je teď nahoře se slunečním štekáním. Kropí pole i ulice, milostí studeného pečení je kropí, až do nosu mne kropí řvavými almužnami svatého svitu,

přál bych si na dvoře sebrat šedý hrnec, jehož povrch je na omak zpomalený, s tichou krutostí propadlé země, klinkající z podzemí prachovými kapličkami, když po lidech zůstaly ze zimy pouhé větvy, které se na sebe mračí.

jaro 1997

Odemknutým kouří se

Odemknutým kouří se.
A rádi to mají.
Té úplavy!
A rádi to mají.

Než v továrně přespávali,
už na frontu věděli,
ale nevslovili pojmenování.
Ha.

Odemknutým kouří se.
Hrůzná temnota
památku zavalí,
zbude
kadík.
Ha.

12. 12. 1995

Vlak a plesnivý citron

Střížené blesky, mastné jako žloutek z plakátu,
ó, městečko, které spí ve své prohnité skořepině,
nač je ti projížďení vlaků?
Vím, na klenotnictví, když jírovce s ostnitými
tobolkami
přítě vystylají odřené okno,
fouká jím na louku stulenou za řekou se pcháči,
kde černota smavých nocí usíná nenažraně
na chlupatých prsou minulosti,
stará auta jezdí potrhle, pomalu a bolestně
jako toulavý tón utržený z podolku
rtuťových hodin,
vím, na klenotnictví a na mucholapku-rušičku,
když mouchy vysílají v jazyce romadurů léto,
když supí hrnce na plotnách
a já jsem šťasten pod silnicí uprostřed stoky
se splašky,
uprostřed poctivosti slizkého kamení,
které se marně hrabe k městu rozpálenému
psy,
plachými kocoury,
zaprděnými kotouči pivních hráčů
a mžouravými žábami v ložnicích,
zatímco kostel odbíjí moždíř v břiše pijana,
á, dítě, přitáhnu tě za kšandu, hoříš
jako tulipán chrupkavé kyseliny,
která se shromažďuje ve spaní,
přitáhneš se za kšandu,
jsi samo a šťastně brečíš
ve snopech dveřního zlata,
zemřelí majitelé škol, židovských

a klenebních,
ti duchové střežících pohledů,
mrkavých sluncí-užvaněných pavoučků v jitřním
průvanu,

padají a padají do dalších propastí,
kde zmizeli učitelé, vlaštoky, třísky z rozštípaných
klavírů, postelí
a dokonce i rakví,
když oblízavě hoří styk,
když oblízavě hoří styk.

Tak projíždí vlak okolo Velkého Meziříčí
a citron v bedýnce tam v zelinářství
plesniví.

17. 10. 1997

Violoncello (Je to divná muzika)

Otřená a otevřená,
harpunu heknutí úzkostlivě tají,
nežli se pod park zvrátí.
Do ječena.
Mladá špína.
Třesavka městem probíhá
jako nivoryc,
to jest zápach ze sýru Niva,
zatímco sklepy taktují
a hned se propadají
do soušky pľnočního větvena.
Království za žalud.
Myslí si možná stín
bachratého Siléna.
Tramvaje se vynořují z plechového pekla,
co se mu podobá kostelní žuch,
lampař s vously spáleného vnuka.
Ne že se nedá ničemu věřit!
Jíst se to nedá!
A hladit mu ocas.
Zároveň vchází muž do svého večera
připraveného sprostým a hlasitým smažením kuráže
a zároveň hraje -
loket místo lhostejného svěšení penisu -
na cello usmýkané
do díženého obra.

Vejce Ikarovo

1. zpěv

Tam, kde přejedený močál řihá bludičky
bublíny dechu země mávají bílými pírký
čapího stárnutí.
Tam, kde unavený poutník obhlíží
rmutnosubný obzor Slezska,
nalezněš hnízdiště. Kde kdysi padlo letadlo,
staví si dnes hnízda čápi. Proč právě zde
paměť křidel hrdě protíná
povětrí staletí zakletého života?
Života zakletého - zakletého - zakletého,
každým pokolením zakletějšího do bílých oválů.
Proč právě zde se paměť křidel
otiskla v hořkou hlínu?
Proč právě zde peří pečtilo zemi?
Hledá dno?
Potká se s leteckou kuklou,
která už nehýčká motýla pilotovy hlavy,
kuklou zírající
skly dávno osleplými, špicující hluchá sluchátka?

Patří sem otazník? Vykřičník žárí!
Vykřičník - tečka: řítící se letoun, zavěšený na čárce
kouře.
Dali padák tělu... Co však zbrzdí duši v jejím věčném
pádu?

Křídla hoří. Ikaros zploštěl.
Z trosek trčí jen jeho vejce.
Hladké a bílé, neposkvřené pádem.

2. zpěv

Perutě padlého čápa
nadržejí
pouze smrt
dvou letců.
Perutě kovové, perutě osudu.
Hospodská Zubatá
čepuje ze sudu
kořalku stáří.
Číše číší, číše číší!
Perutě zmaru, perutě zapomnění
pařáty perutí
perutě pařátů
vysávají paměť z hlavy.

Ano: ne, že ne.
V krčmě U Slunce a vosku
dopil jsem to, co už nikdy nesmí znovu téci.
Včela sražená rukopisem této básně
padá do svařeného vína.
I jí je dáno okusit úděl Ikara.

Sladký, vroucí a smrtonosný.

3. zpěv

Skla v té zurčící,
zuřící noci plné pírek osvětlených mraků
viděla nesčíslně obrazů. Propustila je dál
a uvěřila z nich v mnohost dějů.
Jak se mýlila! Je pouhý jeden jev,
který se stále opakuje.
Je pouhý jeden mrak,
který si nebem pluje
a hledá hnízdo, kam by snesl
děšť. Anebo kroupy.
Nebo stín.

Já nejsem bolestín,
nebe však houpy houpy
káčí se v temna klín.
Vykvětí noci blín.

Panna Matka a čáp k tomu.
Zvuk burácného hromu
přehlušuje synkopa rotačního motoru.
Válce jako planety
krouží vůkol klikového hřídele
a vůně benzínu, směs Bibioli
se vznášejí jako svatozář.
A srdce bolí, srdce bolí...
Pilot rozbaluje svačinu
okénkem zhnuseně vyhodí plátek zkažené šunky,
čáp snese vejce.

Na horkém chladiči
bílek zasychí
plesk
třesk
a vesmír promění se v hemenex.

Není kdo by pozřel,
není kdo by zřel:
Kouř, smuteční prapor.
Zardoušený karburátor.

Ikaros náhle nese
místo křidel kovadliny
kovadliny viny.

4. zpěv

Odraná Odra od rána
do večera teče,
břehům však neuteče.
Odro, struno napjatá
na slezské zemi,
smutným tónem zníš.
Ty země ukřizovaná hřeby šachet
proč odhaluješ
vykojená řadra hald?
Proč právě v tobě
Ikaros pádem vyoral si hrob?

Tam, kde unavený poutník obhlíží
rmutnosubný obzor Slezska,
nalezněš hnízdiště. Kde kdysi padlo letadlo,
staví si dnes hnízda čápi. Proč právě zde
paměť křidel hrdě protíná
povětrí staletí zakletého života?

Zápalná oběť Ikarova
zmaru zmar
láme kletbu
vysvobodí princeznu s křídly v erbu.

Zdravím tě, má země rozšťavnatělá!
Objímám tě, můj kraji odprahlý!

Šířka dá vejci víc než délka
délka dále.
Z bílých oválů se vyklubali
Ikařata - něžná, hebce ochmýřená letadélka.

Báseň oceněná v literární soutěži Ikarovo křídlo

